

OTDK-dolgozat

2023.

Budapesti Gazdasági Egyetem
Pénzügy és számviteli kar

ADÓMORÁL

TAX COMPLIANCE

Ducsai Nikolett

Konzulens: Dr. Hegedűs Szilárd

Kézirat lezárásának dátuma: 2022. 11. 07.

Ábrajegyzék:

<u>1.ábra:</u> Férfiak és Nők megoszlása	28 oldal
<u>2.ábra:</u> Számla nélküli értékesítés elfogadhatósága (1=semennyire; 5= teljesen elfogadható)	31 oldal
<u>3.ábra:</u> Be nem jelentett foglalkozás elfogadhatósága (1=semennyire; 5= teljesen elfogadható)	31 oldal
<u>4.ábra:</u> Fiktív számla vásárlás elfogadhatósága (1=semennyire; 5= teljesen elfogadható)	32 oldal
<u>5.ábra:</u> Összefüggés a válaszadók neme és állampolgári kötelesség tudata között	33 oldal
<u>6.ábra:</u> Összefüggés a válaszadók családi állapota és véleményük a számla nélküli értékesítésről	34 oldal
<u>7.ábra:</u> Összefüggés a válaszadók családi állapota és véleményük a be nem jelentett foglalkoztatásról	34 oldal
<u>8.ábra:</u> Összefüggés a válaszadók jövedelme és véleményük a fiktív számla kibocsátásról	36 oldal
<u>9.ábra:</u> Összefüggés a válaszadók végzettsége és véleményük a be nem jelentett foglalkoztatásról	37 oldal
<u>10.ábra:</u> A válaszadók mennyire találják kiszámíthatónak az adórendszert 2010-2019 között (1=semennyire; 5= teljesen kiszámítható)	39 oldal
<u>11.ábra:</u> A válaszadók mennyire találják kiszámíthatónak az adórendszert 2020-tól (1=semennyire; 5= teljesen kiszámítható)	39 oldal
<u>12.ábra:</u> Összefüggés az adórendszer kiszámíthatóságáról (1=semennyire; 5= teljesen kiszámítható)	40 oldal
<u>13.ábra:</u> Összefüggés a válaszadók szerinti Magyarországon lévő adócsalásról (1=semennyire; 5= teljesen kiszámítható) és a válaszokról miszerint fizetnének-e több adót	42 oldal
<u>14.ábra:</u> A válaszadók fizetnének-e több adót	45 oldal

Táblázatjegyzék:

<u>1.táblázat:</u> Összefüggés a válaszadók jövedelme és a véleményük a be nem jelentett foglalkoztatásról	35 oldal
<u>2.táblázat:</u> Összefüggés a válaszadók végzettsége és a véleményük a számla nélküli értékesítésről	37 oldal
<u>3.táblázat:</u> Összefüggés a válaszadók végzettsége és a véleményük a fiktív számla vásárlásról	38 oldal
<u>4.táblázat:</u> Összefüggés a válaszadók véleménye az adóhatóságról és hogy mennyire tartják kiszámíthatónak az adórendszert 2020-tól	41 oldal
<u>5.táblázat:</u> Összefüggés a válaszadók véleménye az adóhatóságról és hogy mennyire tartják kiszámíthatónak az adórendszert 2010-2019 között	41 oldal
<u>6.táblázat:</u> Összefüggés a válaszadók véleménye az adóhatóságról és hogy mennyire tartják jellemzőnek Magyarországon az adócsalást	41 oldal
<u>7.táblázat:</u> Összefüggés a válaszadók véleménye az adóhatóságról és fizetnének-e több adót	41 oldal

Tartalom

Ábrajegyzék:	3
Táblázatjegyzék:	4
1.Bevezetés	7
2.Irodalmi feldolgozás	9
2.1.Rejtett gazdaság	9
2.1.1.Rejtett gazdaság torzító hatása	9
2.1.2.A rejtett gazdaság a magyarországi munkaerőpiacon	10
2.2.Közterhek hatása foglalkoztatásra	10
2.3.Adócsalás	11
2.3.1Adócsalás utáni büntetés	11
2.3.2.Adócsalási kifejezések	12
2.3.4.Az adócsalás motivációja homo oeconomicus esetében	13
2.3.5. Adócsalás pszichológiája	14
2.3.6. Más országokban másképp csálnak?	14
2.4. Mitől függ az adómorál?	15
2.4.1.Adókulcsok	16
2.5.Fehérítés	16
2.5.1.Adóreform	16
2.5.2.A kevesebb néha több?	17
2.5.3. Bélyó adómorál felmérése	17
2.5.4.Magyarországi fehérítés	18
2.5.5.Az elektronika térhódítása	18
2.5.6.e-SZJA	19
2.5.7. e-ÁFA	19
2.5.8.Online adatszolgáltatás	20
2.5.9.Listák	20
2.5.10.Állami intézmények befolyása az adómorálra	21
2.6.Viselkedéstudomány	21
2.6.1.Magyarországi pilot projekt	21
2.6.2.Véletlen kontrollált vizsgálat	22
2.6.4. Levonható következtetések	24
2.6.5. Online pénztárgépet használók figyelmeztetése	24

3. Anyag és módszertan	27
3.1.Saját felmérés	27
4. Eredmények	29
4.1. Háttér adatok	29
4.2.Képzettség felmérésének adatai	31
4.3. Adócsalásról kialakított vélemény felmérésének adatai	32
4.4. Statisztikai elemzés	34
4.4.1. Képzettség befolyásolása statisztikailag	38
4.4.2. Adófizetési hajlandóság	40
5. Következtetések	46
6. Összefoglalás	47
Irodalomjegyzék:	48

1.Bevezetés

A dolgozatom témája a belföldi Adómorál, amit a következőkben vizsgálni szeretnék. Ha az adómorált mint főnevet keressük akkor azzal az értelmezéssel fogunk találkozni, hogy : „ Az adófizetőknek az adóbevallásban és az adófizetésben tanúsított erkölcsi, állampolgári magatartása, lelkiismeretessége, becsületessége.”(<https://www.arcanum.com> Letöltve:2022.08.02.) ezért is nem lehet mondani , hogy a magyarországi adómorál csak az emberek közpénzügyi jártasságán múlik , hanem függ a kötelességtudattól és olyan egyedi objektív véleményektől is mint, hogy az emberek korruptnak tartják a magyarországi Adó és Vámhivatalt.

Számomra igen érdekes volt ez a kutatás, mert nem csak további közpénzügyi ismereteket sajátítottam el általa, hanem betekintést nyerhettem az emberek véleményébe is az adó rendszer, illetve adócsalás kérdés körein belül. A vizsgálódás során számos érdekes projektbe és újításba futottam bele az adórendszerben.

Ahhoz, hogy mélyebben a témába lássunk egy két definíciót szeretnék tisztázni. Kezdve a közgazdaság fogalmával, ami már az ókorban megszületett. A közgazdaságtan „azt tanulmányozza, hogy miként használják a társadalmak a szűkös erőforrásaikat értékes termékek és szolgáltatások előállítására, és hogyan osztják el ezeket a különböző egyének között. Alternatív megoldásokat kínál, szemben a jog szabályozó erejével. Gazdagító, az életet jobba tevő tudomány, amely szabaddá teszi a gondolkozást.”(URL: <https://jogikar.uni-miskolc.hu/> Letöltve:2022.08.25.) Véleményem szerint azért sem sikerül ennek a tudománynak jobba tennie az emberi életet, mert még az elméletben homo oeconomicusról beszélünk, addig maga a homo sapiens igazán eltérően cselekszik akár környezeti hatások vagy belső kényszer miatt is. Ezért sem lehet csupán a gazdaság tudományi szempontokat és érdekeket nézni, hiszen az ember sok esetben képesek akár a saját érdekeik ellen is cselekedni.

Továbbá fontosnak érzem megosztani az adó fogalmát ami: „ Az adó olyan egyszeri, vagy folyamatos (ismétlődő) pénzügyi kötelezettség, amelyet az állam vagy más közjogi testület (például önkormányzat) közfeladatok ellátásához szükséges bevételek megszerzése céljából törvényben állapít meg, és általában külön eseti ellenszolgáltatás nélkül követelhet mindenkitől, akire a közteherviselésről szóló törvényben rögzített feltételek érvényesek. “. (<http://ecopedia.hu/ado> Letöltve:2022.10.15.) Ezek a fogalmak segítenek, hogy ne keveredjünk el a pszichológia és politika kanyargós útvesztőiben. Ami, mint korábban említettem az egyén egyedi viselkedése és a csoport viselkedése miatt elég kacifántos. Véleményem szerint

adómorál tekintetében nagyon is befolyásolja az adatainkat az, hogy: Mennyire befolyásolhatja az adózásban az embereket a háttérük és tudásuk? Lehet-e tenni bármit is, hogy az emberek ne vagy kevesebb adót csaljanak? Ezért is szeretném a végén ismertetett felmérésben ezt a kérdéskört végig járni.

2.Irodalmi feldolgozás

2.1.Rejtett gazdaság

A rejtett vagy más néven fekete gazdaság már az ókor óta is velünk van, hiszen a vezetés azóta próbálja szankcionálni a rejtett gazdaság méreteit. Hazai viszonylatban csak 1920-ban jelenik meg törvényileg. Az 1920. évi XXXII. tc.-ben jelenik meg az államkincstár megkárosítása, vagyis az adócsalás, mint fogalom. A fekete gazdálkodás viszont nem csak az adócsalást, adóelkerülést foglalja magában. Ide tartozik a pénzmosás, be nem jelentett foglalkoztatás vagy akár a korrupció. (Dobos, 2019)

Mások így fogalmazták meg ezt: „Az általánosan használt meghatározás értelmében ide tartozik minden olyan nem regisztrált tevékenység, amely hozzájárul a bruttó hazai össztermék előállításához. Más megfogalmazásban azokat a gazdasági tevékenységeket és a belőlük származó jövedelmeket tekintik ide tartozónak, amelyeket a hatóságok nem regisztrálnak, valamilyen módon kikerülnek az állami szabályozást, vagy rejtve maradnak az állam elől adózási (adóelkerülési) célból” (Schneider, 2012; Laczkó, 2009 idézi Balog, 2014)

A rejtett gazdaság tekintetében fontos belegondolni a társadalomra gyakorolt negatív hatásában. Ha általánosan egy adócsalást nézünk, akkor az eltitkolt adó mennyiség nem kerül az államhoz így esetenként képtelen finanszírozni az általa nyújtott állami szolgáltatást. (Balog, 2014 p. 16-17)

2.1.1.Rejtett gazdaság torzító hatása

A rejtett gazdaságnak van a gazdaságra nézve egy torzító hatása, hiszen, 2003 és 2013 között a „Magyar GDP je az egyes felmérések szerint 22-25% tette ki.” (Balog, 2014 p.19)

Ez 2000-ben csupán 15% volt. Ezek elég jelentős adatok hiszen a bruttó hazai termék több fontos mutató kiszámításához elengedhetetlen. De ez természetesen egyéb területekre, mint például a munkaerőpiacra is hatással van, ahol a fekete, illetve szürke foglalkoztatás torzítja a mutatószámokat. Természetesen a rejtett gazdaságot igen nehéz behatárolni, hiszen nevéből adódóan a rejtett tevékenységeket hivatott kezelni. Számos korábbi kísérletet, illetve felmérést végeztek ennek felmérésére, de egyiket sem nevezhetjük 100%-osnak. (Balog, 2014)

2.1.2.A rejtett gazdaság a magyarországi munkaerőpiacon

Mint már korábban is említettem a rejtett gazdaság számos területre kiterjed, így szeretném most egy kicsit behatóbban vizsgálni a Magyarországi fekete, illetve szürke foglalkoztatást. A fekete foglalkoztatásnál a munkavállalót teljes mértékben „zsebből” fizetik, tehát nincs bejelentve. Ebben az esetben a foglalkoztatás után nem keletkezik semmi közteher, ami az adóhivatalhoz folyna be. Ettől eltérően a szürke foglalkoztatásnál általában a munkavállaló a minimálbérre van bejelentve és a megállapodása szerint a maradékot kapja „zsebből” és bejelentetlenül. Itt keletkezik már közteher, de a legtöbb esetben a valósághoz képest igen csekély. (Belyó, 2008)

A magyarországi igen nagymértékű adóterheknek köszönhetően a jövedelem eltitkolás elég jelentős mértékben van jelen a munkavállalás során. Ez ellen számos intézkedéseket hoztak kezdve az adójóváírásokkal, mint például a 25 év alattiak adókedvezménye. Érdekes módon az adójóváírás nem az alacsony termelékenységű, hanem legtöbbször a nagyobb termelékenységű, viszont adóelkerülésben jobban érintett csoportokat érinti. Ezek közül az öt célcsoport a 25 év alattiak, az 55+-osak, a tartósan munkanélküliek, az anyagi támogatással foglalkoztatásba visszatérők, valamint a szakképzetlen munkaerő. (Balog, 2014)

2.2.Közterhek hatása foglalkoztatásra

Azért, hogy jobban érthető legyen fontos egy új fogalommal a marginális adóékkal megismernünk. Ez szemlélteti számunkra bérnövekedés mellett a többlet adó- és járulékterhelés az egész munkáltató többletköltség arányában.

OECD felmérés alapján 2010-ben voltak a munkabért terhelő levonások a legmagasabbak. Magyarországon a 2010-es évben a marginális adóék elérte az átlagbérek tekintetében 64%-ot. Ez az akkori adójóváírás kivezetésének és a magas második kulcs bevezetésének az eredménye volt. Ezek az intézkedések ösztönzően hatottak a feketén, illetve szürkén foglalkoztatásra. (Balog, 2014)

Bakos Péter és szerzőtársai (2008) a 2004. és 2005. évi személyijövedelemadó-bevallási adatokból vett mintán végzett becslése alapján figyelhetjük meg a bizonyos adókulcsok hatását az adóelkerülésre. Ez alapján a kisebb jövedelemmel rendelkezők esetén nem volt magas adó érzékenység észlelhető. Viszont a 2 milliót meghaladó jövedelem esetén 0,3-as rugalmasságot figyeltek meg, ami Benczúr Péter és szerzőtársai (2012) újra becslése folyamán igaz már 3-5 milliós jövedelemnél 0,1 körüli rugalmasságra csökkent le. Az itteni jövedelem rugalmassági

mutató azt jelenti, ha a marginális adókulcs 1 százalékpontos növekedése esetén, milyen mértékű lesz az adófizető bevallott jövedelme. Itt tehát megállapították a kutatások:, a 3–5 milliós jövedelmű részmintában találtak szignifikáns, 0,1 körüli rugalmasságot. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy ha ebben a jövedelemsávban 1százalékponttal csökkenne a marginális adókulcs, akkor körülbelül 0,15 százalékkal nőne a bevallott jövedelme az érintett adózóknak.” (Balog, 2014 p. 23)

2.3.Adócsalás

Az adócsalás, mint olyan szintén a részét képezi a rejtett gazdaságnak, viszont szeretnék egy kicsit külön értekezni róla. Az adókat már bevezették egészen az Ókorban, amikor is néhol vámot kellett fizetni az áruk behozatala, illetve kivitele után. A magyar történelem során talán az egyháznak fizetett tized vagy a kapuadó a legismertebbek, persze számos más példával is remekel a történelmünk, mint például a füstpénz. Mint korábban is írtam az 1920. évi XXXII. tc.-ben olvashatunk az államkincstár megkárosításáról más néven adócsalásról. (Dobos , 2019)

Az adócsalás fogalmát a BTK. 396. §-nál olvashatjuk. De a teljesség igénye nélkül egy ügyvédi iroda a következőképpen fogalmazza meg röviden:., A költségvetési csalás (adócsalás) költségvetéseket védő bűncselekmények egybefoglalt megfogalmazása, amely mind a befizetési kötelezettségek, mind pedig a Büntető Törvénykönyv értelmező rendelkezésben felsorolt bármely költségvetésből származó pénzeszközök vonatkozásában tanúsított megtévesztő magatartást büntetni rendel. Az értelemszerű klasszikus adó meg nem fizetése, csalárd módú eltitkolásán kívül költségvetési csalás (adócsalás) körébe tartoznak olyan magatartások is, amikor az elkövető a költségvetéssel szemben fennálló egyoldalú vagy szerződésen alapuló kötelezettségéből származó befizetési kötelezettségének adóhatóságot megtévesztő módon nem tesz eleget, és ezzel okoz vagyoni hátrányt a központi költségvetésnek, ezáltal az államnak.” (URL: <https://roskaugyvediiroda.hu/ugyved/gazdasagi-bunteto/adocsalas/fogalma> Letöltve: 2022.09.28.)

2.3.1Adócsalás utáni büntetés

A büntető törvénykönyv különböző eseteket hozz, attól függően, hogy egymagában, illetve bünszövetségben, avagy üzletszerűen követik-e el. Törvény szerint a következő büntetések szabhatók ki: három évig terjedő szabadságvesztés alapesetben. Továbbá egytől öt évig terjedő szabadságvesztés ,ha jelentős vagyoni hátrányt okoz a költségvetésnek, vagy ha jelentős hátrányt ugyan nem, de nagyobb mértékűt már igen, és azt bünszövetségben vagy üzletszerűen

követik el ebben az esetben ha már a bűncselekmény különösen nagy vagyoni hátrányt okoz, avagy csupán jelentős vagyoni hátrányt okoz akkor kettőtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés jár utána, viszont ha a bűncselekmény különösen jelentős vagyoni hátrányt okoz, avagy ha ezt a vagyoni hátrány nagyságát nem is éri le, mivel "csak" különösen nagy vagyoni hátrányt okoz akkor öttől tíz évig terjedő szabadságvesztés jár utána.

2017. évi CL. törvény - az adózás rendjéről 4/5. oldal ír a számunkra érdekes mulasztási bírságról, ugyanis nem csak a büntető törvénykönyv bünteti az adócsalást. Rendelkezik a törvény általánosan külön a magánszemély maximális 200 ezer és a nem természetes személyek 500 ezer forintig terjedő mulasztási bírságjáról. Mulasztási bírságba emelkedhet olyan esetekben amikor valaki adószám nélkül üz adóköteles tevékenységet. Ilyenkor a büntetés elérheti az egymillió forintot is. Szintén egy millióra büntetik, ha be nem jelentett foglalkoztatottat alkalmaz vagy alkalmazott. Valamint büntetéssel sújtja azokat, akik a Számla-, nyugtakibocsátási kötelezettség, valamint iratmegőrzési kötelezettség szabályainak megsértik. Ez a téves számlakibocsátást, vagy a számlának, illetve az iratmegőrzési szabálynak nem tesz eleget.

2.3.2. Adócsalási kifejezések

Az adócsalás, adóelkerülés, illetve adómegtagadás olyan a köznyelvben közelálló kifejezések, amiket nehezen lehet szétválasztani egymástól. De fontos, hogy el tudjuk határolni egymástól a „legális”, illetve illegális formákat. mert vannak, akik csak a „kiskapukat” törvényi hézagokat és/ vagy kedvezményeiket használják ki és vannak ennél súlyosabb esetek is. A törvényi hézagokat viszonylag egyszerűen törvény módosításokkal be lehet „tömni”, addig súlyosabb esetben szándékosan kerül el az adó megfizetését. Ezekre számos precedenst ismerhetünk kezdve, mint például a fekete foglalkoztatás. (Dobos, 2019)

Igaz szerencsés esetben meg lehet úszni a törvény kijátszását, de a legtöbb esetben akár fent említett komolyabb büntetések várományosai is lehetünk. Hiszen a jogban sokkalta pontosabban, de nem teljesen egységesen behatárolják a fent említett fogalmakat, ami az 1980-as évektől lett fontosabb téma, amire így jogilag nagyobb hangsúlyt fektettek.. Hiszen ezekben az esetben a nagy társadalmilag értett adócsalás a költségvetésnek kisebb-nagyobb hiányt okoz, ami nem csak gazdaságilag árt, de a törvény bünteti is. Mások is már megfogalmazták, hogy az adócsalást számos nézőpontból lehet vizsgálni: „Az adócsalás fogalma mind gazdaságpolitikai, statisztikai, jogi, adóügyi, etikai szempontból is megközelíthető.” (Dobos, 2019 p.16)

2.3.4. Az adócsalás motivációja homo oeconomicus esetében

Az adócsalás véleményem szerint, ha nem a munkaerőpiacon nézzük akkor nem egy hétköznapi esemény. Ezért is lehetünk szinte biztosak, hogy az, aki elkövet tisztában vele, hogy bűnt követ. Ha szakszerűen akarjuk megfogalmazni a csalásnak van egy relatív hozama, ami, ha eléri egy szintet, akkor adót fogunk csalni, de ez a szint mindenkinek máshol van. Köznapiasabban, ha a csalással szerzett jövedelem jobban növeli a csaló hasznát, mint amennyire a büntetés árt neki, akkor adót fog csalni. Ez alapján a döntés meghozatala nem egy egyszerű eset amire akár a pillanatnyi kedélyállapotunk is befolyásolja. Ezért is levonhatjuk azt a következtetést, hogy egy racionális, kockázatilag semleges ember akkor fog adót csalni, ha a várható büntetés kevesebb, mint az elcsalt összeg. (Balog, 2014)

Az adócsalást más szempontokból is lehet nézni és többfajta megközelítéssel is megismerkedünk. Mint például, ahol nem azt figyeljük meg, hogy mekkora az esélye az adó elkerülésére, hanem mennyi a lehetősége, mekkora a hajlandósága az adó megfizetésére. Ezt a közgazdaságtan két területe segítségével lehet jobban szemrevételezni: Elsőként az ideális adózás alapján. Ez egy olyan elmélet, amely maximális társadalmi jólét mellett is figyelembe veszi az adók hatását a munkakínálatra a javak termelésére és a jövedelemelosztásra. Másodikként bűnözés makroökonómiájával. Ebben mérlegre kerül a bűn haszna és kockázata, és az elkövető számára hasznosabbat válassza. (Dobos, 2019)

Becker megközelítésében homo oeconomicusok döntése a következőktől függ:

- adózó jövedelme szintjétől
- adókulcsok
- a valószínűségtől, hogy lebukhat vagy, hogy ellenőrizni fogják
- a büntetés mértékétől

Összefoglalva ebben az esetben a bűn elkövetője racionálisan felméri lehetőségeit, költségeit és hasznát és aszerint cselekszik, semmi ismerősi befolyás nem tudja ettől eltántorítani, ami elméleti alapon megállja a helyét viszont a valóság közel sem ilyen egyszerű. A modell a haszonmaximalizálást célozza meg, tehát ebbe az értelemben minél nagyobb a kockázat annál kisebb a csalás valószínűsége. (Dobos, 2019)

Isaac Ehrlich modellje alapján két út metaforáján haladhatunk végig, ahol nem számítjuk fel az utak közötti váltás és a kiválasztott útra lépés költségét. Az utak a javak megszerzésének legális

és illegális módját szimbolizálják. Mivel az “útváltásnak”, vagyis a legális és illegális eszközök váltásának nincsen extra velejárója, ezért a modell valószínűsíti a két eszköz vegyítését. Tehát mivel valószínű, hogy az emberek legális és illegális eszközöket egymásután, illetve párhuzamosan használnak, ezért nagyon valószínű, hogy valaki csak legális, illetve csak illegális eszközökhöz folyamodjon. Ebben az esetben is megfigyelhetünk egy haszon központú szemléletet, de mint oly sok modell ez sem tudja teljesen megmagyarázni az emberek viselkedését adófizetés szempontjából. (Dobos,2019)

2.3.5. Adócsalás pszichológiája

Az előbb említett tudatos haszon maximalizációtól eltérően fontos tényező az emberi motiváció, amit már a klasszikus modell nem fed le. Hiszen ahhoz, hogy rendszeresen fizessen adót ahhoz elengedhetetlen a motiváció, belső, illetve külső kényszer. Ezt az empirikus szemléletet is alátámasztja, hogy a fenti modellek tesztelése során nem feltétlen a várt, esetenként egymásnak ellentmondó, eredményeket kaptunk. Ezért is hangsúlyosabb egyre inkább egy összetettebb szemlélet, ahol már az egyén és a társadalmi ellentétek is jobban kirajzolódnak vagy ezeknek a különböző szereplőknek a motivációit is megismerhetjük általa.

Természetesen itt nem csak az egyént és a társadalmat vizsgálhatjuk, mert számos kulturális és számos társadalmi szokás is közrejátszik. (Dobos,2019)

2.3.6. Más országokban másképp csálnak?

Számos cikket olvashattunk már arról, hogy a különböző országokban mások az emberi viselkedési normák. Ezeket legtöbbször sztereotípiáknak is nevezhetjük itt olyanokra gondolok, hogy minden kanadaiak nagyon kedvesek és előzékenyek, vagy az olaszok ordibálnak és belemásznak az emberek személyes terébe. Ezeknek az eltérő viselkedési normáknak hatása van a gazdasági viselkedésre. Ilyen például a nemzeti érzület vagy a vallás. A vallást azért is sorolnám ide mert a legtöbb kultúrának megvan a meghatározó vallása ilyen például az, hogy Olaszországban jellemzően katolikusok vannak. (Dobos , 2019)

Ezeknek az érzületeknek vizsgálata egy igen összetett módszer, hiszen összetett érzelmekről beszélünk. mivel például, ha bárkit megkérdezzük a hivatásáról, nem feltétlenül tudja szavakba önteni az érzéseit, amiket azzal kapcsolatban érez. De így talán ebben az esetben mondhatjuk, hogy az adómegfelelés az egyén hozzáállása és a kultúrájának függvénye, vagyis, a kulturális

normák javításával javítható az adófizetési hajlandóság. És pontosan, a néha megfoghatatlan kulturális eltéréseket kutatták és vizsgálták a következő tanulmányok:

Cummings és szerzőtársai tanulmányukban a Dél-afrikai Köztársaságban és Botswana-ban készített vizsgálatuk során egységes adóbevallási jelentés alkalmazva, mint empirikus, mint labori kísérletnél azt az eredmény kapták, hogy a kulturális normák hatással vannak az adófizetési hajlandóságra. (Dobos , 2019)

Schneider és Torgler Wald-tesztel végzett vizsgálata során a regionális különbségeket vizsgálták, mint befolyásoló tényező és azt kapták eredményül, hogy a kultúra az egyének adómorálját jelentősen befolyásolja. A nemzeti önérték esetében is ugyan erre a következtetésre jutottak, vagyis, hogy jelentős hatást gyakorol az adó morálra. (Dobos, 2019)

A vallás tekintetében: Kirchler, Lewis, illetve Groenland és Van Veldhoven tanulmányuk szerint az egyén személyiség jegyei, valamint annak vallási identitása fontos szerepet játszik. Kirchler arra a következtetésre jutott, hogy az adók jelentősen korlátozzák az egyén szabadságát, hiszen jelentősen megkurtítják az adóterhek, járulékok az egyén jövedelmét. Kirchler véleménye szerint ezt az adófizető az adófizetés tekintetében ellenállással fogja megtorolni. Kanadai felmérés szerint a protestánsok magasabb adómorállal rendelkeznek, mint a katolikusok, mivel statisztikailag az eltérés nem szignifikáns ezért ez még továbbra is megvitatandó. (Dobos,2019)

2.4. Mitől függ az adómorál?

Az adómoralitás számos tényezőtől függ, ezért is nehéz lenne minden egyes nüansznyi részletre kitérni. De mivel a tanulmány során én magam is készítettem tesztet ezért a teljesség igénye nélkül szeretnék kitérni még egy-két meghatározó elemre a kulturális háttérén kívül. Tehát az adómorál Schmolders meghatározása alapján függ a válaszadók életkorától. Ezt számos különböző irodalom is megerősítette. Hiszen az adófizetők életük előrehaladtával hozzászoknak a kialakult adórendszerhez és megszokják azt. Magyarországon a 25 év felettiek nem kapnak akkor támogatást az adórendszertől, mint az idősebb korosztály, aki legtöbbször az állam biztosította nyugdíjból él. Ez sokban hozzájárul a fiatalok véleményéhez, mint például, hogy a Magyarországi adórendszer számukra, ha nem vállalnak sok gyereket akkor igen kizsákmányoló és korlátozó. Fontos azért itt is szintén megemlíteni, hogy Magyarországon igen magasak a jövedelmet terhelő járulékok. (Dobos, 2019)

Örök vita, hogy melyik nem képviselői a jobbak, nos felmérések bizonyítják, hogy a nők esetén az adómorál nagyobb, mint a férfiak esetében. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a férfiak

nem fizetnek adót, hanem hogy átlagosan a több nő fizeti be törvénytörően az adóját, mint férfi. (Dobos, 2019)

A kapcsolati állapotot is ilyen tényezőnek lehet venni, ugyanis a házasságban élők esetében is magasabb adómorál figyelhető meg, mint az egyedülállók esetén. (Dobos, 2019)

Schneider és Torgler 2006-ban különböző állampolgárokon végzett kísérletet, azok adómoráljára vonatkozóan. Három európai ország állampolgárai voltak a vizsgálat alanyai: Svájcban, Belgiumban és Spanyolországban. Eredményeiket a World Values Survey adatai alapján kapták. Végeredményül a későbbiekben is megemlített játékelmélet nyert igazolást, ugyanis az az eredmény született, hogy az adókulcsnak nincs befolyásoló szerepe ebben az esetben az adómorálra, hiszen itt nem voltak jelentős hatással az alanyokra az elrettentések. (Dobos, 2019)

2.4.1. Adókulcsok

Külön szeretném bemutatni az adókulcsokat, mint az adómorálra gyakorolt hatást. Az előbbi felmérésben is azt olvashattuk, hogy az adókulcsoknak nincs hatása az adómorálra ezért is volt ez korábban is vitatott téma a szakirodalomban. Alap esetben ambivalens a kapcsolata az adókulcsoknak az adómorállal. De az empirikus felmérések során az mutatkozott meg, hogy az adókulcsok növekedésével csökken az adófizetési hajlam. Mivel empirikus vizsgálatok alapján se lehetünk biztosak benne ezért mennyiségileg kell megfigyelnünk. Így összességében az az eredmény született, hogy a növekvő adókulcsok negatív hatást gyakorolnak az adófizetésre több precedens volt, mint annak ellenkezőjére.

2.5. Fehérítés

Magában az, hogy fehérítés még nem igen jelent semmit hiszen sok mindent lehet fehéríteni, legyen az egy ruha vagy akár egy gazdaság. Jelen esetben a fehérítés fogalmát a rejtett- vagy másnéven feketegazdaság viszonylatában értjük. Ahol is az eddigi illegális tevékenységeket igyekszik az állam és a hatóságok egy tisztább, legálisabb útra terelni.

2.5.1. Adóreform

Sisak véleménye szerint „a nagy adóreformok és adócsökkentések nem feltétlen mérséklék a rejtett gazdaság méretét, sokkal inkább stabilizálják az adott szintet”. Sok felmérés kimutatta

viszont a pozitív kapcsolatot az adóterhek növekedése és a rejtett gazdaság mérete között, bár ennek ellenkezője ezekkel a tanulmányokkal nem bizonyítható. (Dobos,2019)

Hasonlóan Frey és Feld kutatásaihoz, vagyis a modell, amely szubjektív ökonometriai vizsgálatok alapján nem igazán jó „teljesítő várható hasznosság maximalizálásán alapszik, túl kevés adócsalást mutat és a paraméterek ökonometriai becslései a lebukás valószínűségére és a bírságok mértékére nem olyan hatásosak, mint azt remélték. “(Dobos, 2019) Alapvető dolognak kell venni, hogy a vállalkozások az adó- és járulékkerhek minimalizálásával szeretnék a feketegazdaság visszaszorítását és nem pedig a büntetések és ellenőrzések gyakoriságának növelésével. (Dobos,2019)

2.5.2.A kevesebb néha több?

Klasszikus elgondolás, hogy ha a fekete gazdaságban elkövetett bűncselekményekre nagyobb büntetést szabnak ki akkor kevesebben fognak bűnt elkövetni. Ez egy nagyon elterjedt módszer, amit számos helyen alkalmaznak. (Dobos,2019)

Vannak olyan játékelméleti elképzelések, ahol, nem a büntetés mértéke befolyásolja az embereket ilyen téren, hanem sokkal inkább a lebukás valószínűsége. Hiszen ha belegondolok abba, hogy egy kisebb bűn elkövetése esetén is súlyos következményei lesznek, mint például alapesetben egy nagyobb bűn elkövetésével, akkor inkább a nagyobb bűn követném el, mert annak marginális büntetése kisebb.(Dobos,2019) Vagyis ha egy csoki ellopásáért is annyi büntetést kellene fizetnem, mint egy torta ellopásáért, akkor a tortát választanám mert az többet ér, így ha sikerül akkor csak a hasznom nőhet, mert sikertelen kísérlet esetén a büntetés így is úgy is ugyanakkora.(Dobos,2019)

Az előbbi játékelmélettel ellentétben Cummings és szerzőtársai másképpen gondolták ők az ellenőrzések gyakoriságának, ezzel a lebukás veszély növelésével, továbbá a bírságok mértékének növelésével akarták elősegíteni az adófizetési kötelezettség megfizetésére való hajlamot. A későbbiekben szó lesz Magyarországi kísérletekről, ahol a figyelmeztetést, ellenőrzést, vizsgálják, mint adófizetési kényszerítő erő. (Dobos,2019)

2.5.3. Bélyó adómorál felmérése

Bélyó felmérése alapján, amit az adómorállal kapcsolatban végzett az állapítható meg, hogy a vállalkozások a rejtett gazdaság csökkentésére irányuló javaslatok alapján, leginkább az adókulcsok csökkentését látják megoldásnak. Ez 57%-nyi szavazatot kapott. Kisebb, de még is

számottevő része 31% a járulék csökkentésében látta meg a megoldást. A többi vállalkozás Cummings és szerzőtársaihoz hasonlóan a nagyobb lefolyású, illetve elfogulatlan ellenőrzést gondolják a megoldás kulcsának. Ami nagyon érdekes, hogy csak 7% gondolja úgy, hogy az ellenőrzések szigorítás és a büntetések növelése lenne a dolog nyitja, mint a fentebb említettekénél. Fontos megemlíteni, hogy ezek a vállalkozások a szigorú rendelkezések mellett, adóterhek csökkentésével gondolják a rejtett gazdaság felszámolását.

2.5.4. Magyarországi fehérités

A magyar kormány is elkezdett lépéseket tenni a feketegazdaság felszámolására, illetve visszaszorítására. Több irányból igyekeztek ezeket a műveleteket lebonyolítani és ez által minden téren vissza szorítani a rejtett gazdaságot. Elsőnek az adóhatóság hatékonyságának növelésével, vagyis rendszeresebb, több és alaposabb ellenőrzésekkel, ezek leginkább a vállalatok be nem vallott bevételeinek megszüntetésére irányultak. Ugyanis, ha ezeket a bevételeket képesek csökkenteni akkor kevesebb „zseb tőkéjük” marad a vállalatoknak, amivel például a fekete foglalkoztatást tudják finanszírozni. Ezzel kapcsolatban az online pénztárgépek bevezetése volt a legjelentősebb. De ezt különböző adóregisztrációs eljárásokkal fokozta a kormány. Ezenfelül korlátozva lett a vállalatok egymás közötti készpénzforgalma is, továbbá 2 millió forintot meghaladó számlák esetében már számla összesítő szükséges. (Balog 2014)

2.5.5. Az elektronika térhódítása

A világunk folyamatosan fejlődik, néhol olyannyira, hogy a materiális dolgokat lassan felváltja az „e”, vagyis az elektronikus tér. Ezt megfigyelhetjük a leveleknél is, ahol szinte teljesen eltűntek a régi kézzel írott levelek és felváltotta a helyüket az e-mail. De nemcsak itt, hanem az adórendszerünkben, a bevallásokban. Számos e-felület segíti a tájékozódást és a tájékoztatást, mind a kormány, mind pedig az adóhatóság részéről. Az évek során számos intézkedések, felületek, rendszerek lettek kialakítva.

Többek között ilyen például az eVÁM rendszere, ahol a 22 Eurót meghaladó de 150 Eurót még el nem érő küldemények esetén vámáru nyilatkozatot kell kitölteni és áfát fizetni. A nyilatkozatot is már ki lehet tölteni online. Fontos megjegyezni, hogy ez olyan küldeményekre vonatkozik, amik az európai unión kívülről érkeznek. Ez az intézkedés is elősegíti az átláthatóbb rendszert, így a vásárló is tájékozottabb lesz továbbá valószínűsíti a küldeményhez kapcsolódó adó megfizetését.

A gazdaság fehérítést más szempontból is lehet nézni ugyanis a papíralapú fuvarleveleket sokszor újra felhasználták így a hozzá kapcsolódó költségek esetenként nem feltétlen lettek megfizetve, illetve bevallva. Ezért is az e-fuvarlevél bevezetésével nem csak a környezet spórolt meg egy papírlapot, hanem leszűkítette a teret a csalásra.

A továbbiakban az e-bevallásokat és az online adatszolgáltatást szeretném egy kicsit jobban bemutatni.

2.5.6.e-SZJA

Manapság már az életünk része a 2018-ban először bevezetett e-SZJA. Az adóhatóság először a 2017-es adatok alapján készítette el az online tervezeteket, olyan egyéneknek, akikről kapott munkáltatói kifizetői adatokat és akik nem voltak egyéni vállalkozók Ez 2022-re oda fejlődött, hogy mindenki számára készít az adóhatóság SZJA tervezetet, de vannak, akiknek ki kell azt egészíteni ilyenek például az őstermelők. Azért is sorolhatjuk a fehérítéshez ezt a típusú bevallást, mert az átlag, dolgozó ember számára, aki nem feltétlenül ért hozzá, elkészíti az adóhatóság ezt a bevallást és ha az ember rá sem néz be is adja magától. Ahhoz, hogy ellenőrizni tudjuk a bevallásunkat nem kell csupán csak egy ügyfélkapu. Azzal, hogy ezt automatikusan megcsinálja a rendszer rengeteg rés lett befoltozva és nem csak ez. A NAV oldalán olvasható, hogy a 2022-es viszonyok a 2021-eshez képest sokkal jobbak, vagyis közel 2 millióan nézték meg bevallásukat, ami 333 ezerrel és 10%-kal többen küldték be, mint 2021-ben.

2.5.7. e-ÁFA

Az előbbiekhöz hasonlóan nem csak e-SZJA létezik, hanem 2021 októberétől bevezették az e-ÁFA-t is, ami az egyszerű áfa alanyok számára könnyíti meg az elkészítést, illetve el is készíti a bevallást. Viszont folyamatosan fejlődik ugyanis a kezdet kezdetén a pénzforgalmi elszámolást választott áfa alanyok esetében komplikáltabb volt, hiszen ott nem a szokásos módon lehet áfát vonni, illetve fizetni, mert a számla pénzügyi rendezése határozza meg azt. Kereséseim alapján 2022 vége felé arra sem találtam példát, hogy az e-ÁFA a közösségi, illetve harmadik országbeli ügyleteket tudná kezelni. Viszont a Nemzeti Adó és Vámhivatal 2022 szeptember 30-ig várta a visszajelzéseket ugyanis minél több könyvelő programmal és az online adatszolgáltató rendszerrel együtt szeretne a NAV egy minél pontosabb bevallás tervezetet készíteni az áfa alanyok számára.

2.5.8. Online adatszolgáltatás

Ezt a rendszert szintén 2018-ban vezették be és folyamatosan egyre jobban fejlődik. Ez odáig jutott, hogy 2021 január 4-től kötelezően adatot kell szolgáltatni minden kiállított számláról a nemzeti Adó és Vámhivatal felé. A számlát nem feltétlen kell online számlázó programmal kiállítani, ahhoz, hogy az adatszolgáltatás automatikusan megtörténjen. Hiszen léteznek online pénztárgépek is, amik szintén automatikusan szolgáltatnak adatot. Ettől eltérően a kézzel írott számlák sincsenek betiltva csupán arról manuálisan kell adatot szolgáltatni a NAV felé. Véleményem szerint az online adatszolgáltatás bevezetése az egyik legnagyobb lépés, amit Magyarország tett a gazdaság kifehérítése érdekében. Ugyanis ezzel a korlátozással nem csak újabb, egyszerűbb ellenőrzéseket lehet végrehajtani nem csak az adóhivatalnak, de a cégeknek is ugyanis a cégek is hozzáférhetnek az általuk szolgáltatott adatokhoz, hanem elősegíti azt, hogy a számlák adó tartalmi tényleg meg legyenek fizetve és ne legyenek elhagyva, vagy csak a szőnyeg alá söpörve. Ez a számla adatszolgáltatás és az e-ÁFA bevallások alapjául is szolgál.

2.5.9. Listák

A fehérités során talán az egyik legfontosabb a tájékozódás, ugyanis a vállalkozásoknak vannak bizonyos kötelezettségei, amit egy számla befogadása előtt, vagy akár egy vásárlás előtt jó, ha megtesz és ez bizony az, hogy utána jár a másik félnek. És erre az adóhatóság számos tájékoztató nyilvántartást vezet, ilyen például a KOMA, ahol a köztartozásmentes vállalatok, egyéni vállalkozások és az adószámos magánszemélyek szerepelhetnek. De nem csak a pozitív dolgokat tart számon. Nyilvántartja azokat a magánszemélyeket is, akiknek 10 millió forintot meghaladta 180 napon keresztül az adótartozása. Természetesen az adóhivatal arról is vezet listát, hogy bíróság által elismerten ki foglalkoztatott úgy alkalmazottat, hogy azt nem jelentette be. Ezek természetesen a teljesség igény nélkül lettek ide felsorolva, mert talán ezek a legismertebb listák.

Nagyon érdekes, hogy a magánszemélyek, akiknek 180 napot meghaladóan volt minimum 10 millió forint adótartozása a kimutatásban 2536 sor. Ugyebár ez az egyéni vállalkozásokat is magában foglalja, amik összesen 2021-ben 562 791 voltak. Ez csekély mennyiség, egy jó arány ahhoz képest, mint amennyire rosszul szoktak vélekedni az emberek a Magyarországi közterhekről. De ebben a listában fontos megjegyezni csak azok szerepelnek, akik tartósan 180 napot tartozók és akik 10 millió forint felett tartoznak.

Természetesen mivel az adatok publikusak ezért nem csak a cégek előtt áll a lehetőség, hanem a például a munkavállalók előtt is, ugyanis a munkavállalók is rá tudnak keresni, hogy a cég, akihez dolgozni szeretnének menni foglalkoztatott úgy a korábbiakban feketén munkavállalót, hogy lebukott. Fontos megjegyezni, hogy csalás esetén az adóhatóság ellenőrzései során már nem csak az elkövető cégeket bünteti, hanem a számla befogadókat is, hiszen a befogadóknak ellenőrizni kell a befogadott számlákat, illetve a cégeket, akik kiállították azt, mert ha nem valószínűleg meg lesznek büntetve.

2.5.10. Állami intézmények befolyása az adómorálra

Az elkövetkezendők során olvastam egy tanulmányt az állami szervezetek viselkedéstudományi projektjeiről az adóigazgatásban ezt a tanulmányt az Államháztartásért felelős minisztérium, és állami adóhatóság készítették a továbbiakban (PM és NAV 2020) -ént hivatkozok rájuk.

2.6. Viselkedéstudomány

Alapvetően, ahogy korábban is a viselkedéstudományi megközelítés egy racionális hosszútávú nyereséget mér fel, ami alapján az átlagember racionálisan a hosszú távú érdekeit szem előtt tartva dönt a későbbi dolgairól. Jelen esetben is a konkrét felméréseket szeretném behatóbban megmutatni így mélyebben tudom a saját eredményeimet is elemezni. Alapvetően a viselkedéstudományi beavatkozások magukban is mérhetőek, de általában nem jelentenek meghatározóbb változást. Viszont ezek a kisebb változások együtt már sokkal jelentősebbnek számítanak. Nagyon fontos alap tény, hogy: „Nincs viselkedéstudományi szempontból semleges megközelítés. “. (PM és NAV 2020 p.11) Hasonlóan ehhez viselkedés tudományi meglátás, hogy az alany döntéseire mindig hatással van annak környezete. Ilyen példa az adóhatóság kommunikációja, hiszen ezek mindvégig egy egyéni rendszer alapján fel voltak építve, de nem biztos, hogy a felépítési folyamat során az adózói visszacsatolást figyelembe vették. Viszont a viselkedés tudomány elvek alapján benyomások helyet mérhető visszacsatolás szükséges. (PM és NAV 2020)

2.6.1. Magyarországi pilot projekt

A pilot projekt végrehajtására már számos külföldi precedens volt ezért 2018-ban a Pénzügyminisztérium és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal is egy ilyen pilot sorozat lebonyolítását tűzte ki célul. A projekt célja a beavatkozások tesztelése, illetve megfigyelése volt az alanyok

viselkedése kapcsán . A véletlen kontrollált vizsgálatoknak hála gyorsan már 2019- ben kézzelfogható eredményekre tettek szert a vizsgáló felek. (PM és NAV 2020)

2.6.2.Véletlen kontrollált vizsgálat

A véletlen kontrollált tesztekkel más néven (randomized controlled trial, RCT) egy pontos kapcsolatot tudunk megvizsgálni egy adott csoportba, mivel a csoport tesztelt és a kontrollált része el van különítve egymástól. Ez alapján nem csak a két tényező egymás melletti előre haladását figyelhetjük meg, hanem ez által szét tudjuk választani az okokat a hatásoktól. Továbbá a véletlen vizsgálat véletlenszerűsége garantálja az egyéb hatások kizárását. Viszont ez nem jelenti azt, hogy más esetben is felhasználhatóak a kapott adatok. (PM és NAV 2020)

A projekt célja egy újabb típusú kommunikáció kialakítása az adóhivatal és az adófizetők között. Ezekben az esetekben nem csak a levelek közérthetőbb megfogalmazásával kísérleteztek, hanem azok rendszerességével, illetve cél csoportjával. A levelek kialakítása közben az adózók teendőinek figyelembevétele volt az irány. (PM és NAV 2020)

Tartalmi szempontból a határidők figyelembevételénél az esetleges következményeket és lehetőségeket is megírták, továbbá a nehéz szakszövegeket elhagyva linkeket helyeztek el a levélben, amivel az adófizetők egyszerűen vagy jogszabályhoz, vagy a kellő nyomtatványokhoz jutottak el. A kialakítás szempontjából is törekedtek egy egyszerűbb kialakításra, amit az emberek könnyebben értelmezhetnek. (PM és NAV 2020)

Mivel a projekt igen terjedelmes leginkább két érdekességet szeretnék bemutatni a hatását az áfa bevallás emlékeztetőnek és az online pénztárgép használók figyelmeztetését. (PM és NAV 2020)2.6.3.Áfa bevallási határidő emlékeztetője

A felmérés idején mindösszesen mintegy 140 ezer főnek kellett éves áfabevallást készítenie és beadnia. Ez egy rendszeres kötelezettség minden évben ugyanakkor, viszont ennek ellenére is a teljesítési arány igen alacsony egészen pontosan az éves áfabevallók kevesebb mint fele. Természetesen azokra, akik a bevallás beadását elmulasztották az adóhatóság bírságot szabhat ki. Viszont az adóhatóság stratégiája nem ez, ők növelni akarják az adófizetési hajlandóságot, ami végett is született ez a teszt. Tehát a célcsoport a „2018-as adóévről éves áfabevallásra kötelezett egyéni vállalkozókat, mintegy 20 ezer főt választottunk ki a projektre.” (PM és NAV 2020 p.32) Fontos megemlíteni, hogy az adóhatóság ebben az esetben is, mint a korábbi években a teljesítéstől számított 10 napon ellenőrizték a bevallásokat. (PM és NAV 2020) A kísérlet során kétfajta levél típust teszteltek. Egy általános a határidőkre és segítség kérési

lehetőségekre való figyelem felhívást tartalmazó és ebből egy személyre szabottabbat, ami az adófizető viselkedését is figyelembe veszi. Ezeket igyekeztek egyenlően elosztani a régió és társadalmi helyzet függvényében. A levelek egy héttel a határidő előtt eljutottak a bevalló félhez. (PM és NAV 2020)

A levelek hatását a bevallás beküldésére muszály összetettségében szemlélni ugyanis a levelet kapom, illetve a kontroll csoport viszonya nem elég számunkra. Ezt azért fontos megjegyezni, mert a levelet kapottak közül sem mindenki nyitotta meg az ügyfélkapus levelet, értesítőt. De fontos megjegyezni, hogy itt nem számoltak azokkal, akik e-mailes értesítést kaptak az ügyfélkapus üzenetről és az ügyfélkapusát nem nyitották meg. (PM és NAV 2020)

Azok, akik kaptak levelet, azok közül csupán a 60%-a nyitotta meg azt. Ez a teljesítési arány azt mutatja meg, hogy a levelet meg nem nyitó adózók nem annyira jogkövetőek, mint a többiek. Azért is fontos megkülönböztetni a levelet kapó és olvasó embereket a levelet kapó, de nem olvasó emberektől, mert ha csak azokat vizsgáljuk, akik olvasták is a levelet a kontroll csoporttal szemben egy torzított hatást kapunk, ami fals eredményhez vezet. A megoldás erre az instrumentális változó bevezetése, ami összességében egy eredménnyel nem összefüggő változó bevezetését jelenti. Ebben az esetben a levélküldést alkalmazták instrumentumként., Véletlen teszt esetén a hatás egy egyszerű számolás eredményeképpen jön ki: a megnyitók arányának reciprokával kell beszorozni az összes levelet kapott adózó és a kontroll csoport összehasonlításából számolt hatást, mert a nem megnyitók esetében a hatás 0. Hogy a becslés torzítatlan legyen, a nem megnyitók esetében a hatásnak valóban 0-nak kell lennie.” (PM és NAV 2020 p. 34) A levelet nem kapók körében egy 75%-os volt a teljesítettség, ehhez viszonyítva azok, akik kaptak levelet és megnyitották 5,1 százalékponttal adták be időben a bevallásukat. Viszont fontos, hogy mint fent is említettem ez a valószínűség nem egyezik az általános 3,1 százalékpontos hatással. Sokan csak a bevallás beadási határideje után olvasták a levelet így még nagyobb lett az arány a levelet kapó és olvasó, illetve kontroll csoport közötti hatása, ugyanis 5,8 százalékpontos lett ebben az esetben. (PM és NAV 2020)

Fontos azt is figyelembe venni, hogy a levelet kapókat is megbontjuk akkor is torzulhat a vizsgálatunk ugyanis a kiküldött leveleket, azok, akik megkapták továbbíthatják másoknak és azok lehet, hogy a kontroll csoport tagjai. A teszt során a kapott adatokból azt állapították meg, hogy ezeknek a leveleknek a levelet nem kapókra is volt hatása. Ez azt mutatta meg, hogy egy adótanácsadói, illetve könyvelői behatásnak fontos szerepe lehet az adómorálban. (PM és NAV 2020) A kiküldött leveleken belül is voltak általános levelek és voltak személyre szabottak,

ezek között is voltak apróbb eltérések, amik statisztikailag nem szignifikánsak. Ezért sem lehet ebből a véletlen kontrollált vizsgálatból megmondani melyik volt a hatásosabb. (PM és NAV 2020)

2.6.4. Levonható következtetések

Összességében a leveleknek köszönhetően 600-zal többen adták be a bevallásukat, mint a levelek kiküldése nélkül. Ez a levelek elküldésének alacsony költsége mellett igen jó arány, véleményem szerint. A projekt lebonyolítása után a projekt végrehajtói azt javasolták az adóhatóságnak, hogy vezessék be ezeket a leveleket és végezzenek további kísérleteket a megfelelő időpont meghatározásáról ugyanis a túl korai időpont a halogató típusok esetében nem célravezető és a túl késői időpont meg lehet, hogy csak a teljesítés időpontja után fejt ki hatását. Ezért is fontos ennek figyelembevétele az ellenőrzési időpont kialakításában, mint korábbi esetekben a teljesítés utáni 10. napi ellenőrzés. (PM és NAV 2020)

A személyre szabás nem hozta el a kívánt sikert viszont további vizsgálatokkal lehet személyre szabottabb leveleket küldeni. (PM és NAV 2020)

Fontos feltérképezendő terület a könyvelői hálózat, illetve ügyfélkör. Ezek szintén további vizsgálatot igényelnek mivel is a mostani felmérés adatait is torzíthatja a túlsorduló hatással. Magyarán lehet, hogy egy könyvelő ügyfél körében volt egy ügyfele, aki a kontrollált csapat tagja volt és egy olyan is, aki levelet kapott és az így tudomására jutó információt tovább adhatta a kontroll csoport tagjának, ami torzíthatta a felmérést. (PM és NAV 2020)

Véleményem szerint ez egy olyan eszköze az adóhivatalnak, ami nem kerül hatalmasabb költségbe és a mai technikai háttér és automatizáltság mellett lehet, hogy időbefektetésbe sem túl nagy, mégis saját tapasztalatom alapján az emlékeztető üzenetek jó hatást gyakorolnak arra, akit emlékeztetni akarnak. Számos esetben is szerintem az emberek nem azért felejtenek el valamit, mert törvényt akarnak szegni, hanem azért, mert az a bizonyos adófizetési kötelezettség vagy nem rendszeres vagy nagyon ritkán például évi egyszer fordul csak elő. Ezekben az esetekben az emlékeztető sokat tud segíteni a fizetési kötelezettségek és a szabályok betartásában.

2.6.5. Online pénztárgépet használók figyelmeztetése

Korábban is szó volt az online pénztárgépek, illetve a pénztárgépek új folyamatos adat közvetítéséről, ami a fekete gazdaságot elkezdte fehéríteni. Ugyanis ezek a pénztárgépek a

felvitt adatokat bevételeket, értékesítéseket a magyar adóhivatalnak továbbítja így biztosítva egy folyamatos adatszolgáltatást. Ezért is megfigyelhető egy bizonyos növekedés az online pénztárgépet bevezető cégeknél. Az erre irányuló kísérlet során a kiskereskedelmeket és a vendéglátásra szakosodott cégeket vizsgálták. A csoport, mint egy 22 208 értékesítési helyet és 16 172 céget ölelt fel. A vizsgálat tárgya az volt, hogy a közvetlenebb kommunikáció segít növelni ezek a cégek esetében az értékesítést. (PM és NAV 2020)

Természetesen az online pénztárgépekre irányuló felmérés is egy levéllel kezdődik. Ebben az esetben is ugyanúgy szerepel egy kontroll csoport, akik nem kapnak semmit az összehasonlíthatóság végett, mint az áfa bevallás teljesítésére felszólító levélben. Az elküldött levélben szerepelt az, hogy az embereknek / cégeknek be kell ütni pontosan az értékesítés összegét és ezt nem szabad elhanyagolni, valamint annak a következményeit, ha ez nem történik meg maradéktalanul. Mivel ez egy sűrűbb esemény, mint az éves áfa bevallás ezért a kiküldött levél arra is kitért, hogy ezt az adóhatóság folyamatosan nyomon követi. Ezért is ennél a felmérésénél nem csak egy alkalommal mérték le a levelek hatását. Jelen felmérés keretében az eredményt két egymást követő hónapban is vizsgálták (PM és NAV 2020)

A korábbi felmérés során is torzította a felmérést az a helyzet amikor a célcsoport megkapta az üzenetet, de nem nyitotta meg vagy olyan módon olvasta el, ahogyan nem látszik a levél megnyitottsága. Az online pénztárgépekkel kapcsolatos levelet a célcsoport mint egy 59% nyitotta meg és ezek közül is csupán 14% töltötte azt le. Ezért is a felmérés során úgy következtettek, hogy a levél csak azokat befolyásolta, akik azt megnyitották. Emiatt az általánosságban vett hatások is alacsonyabbak lettek. (PM és NAV 2020)

A felmérés során kisebb eltéréseket figyeltek meg. A nyugták átlagos mennyiségében egy 3,6% és az értékesítésnél pedig 5% emelkedést tapasztaltak. A felmérés nem lett eredményes a torzító hatások és a kicsi minta miatt. Mint fentebb említettem a vizsgálat több hónapot is érintett. Ezért is fontos megjegyezni, hogy a második hónap alkalmával már nem tapasztaltak szignifikáns eltérést a levelet kapók és a kontroll csoport között. (PM és NAV 2020)

A felmérés során külön vizsgálták a helyszíni ellenőrzések hatását is. Ugyanis ahol helyszíni ellenőrzés volt ott általános esetben 15%-kal emelkedik a nyugta kibocsátás és 16%-kal a értékesítés. Ez a hatás természetesen a hónapok előrehaladtával folyamatosan csökken. Mivel egy helyszíni szemle sokkal többbe kerül így ezeket a figyelmeztető leveleket sem hanyagolja el a vizsgálat. Ugyanis a helyszíni ellenőrzésnek megfelelő kísérője lehet az elküldött levél. (PM és NAV 2020) Ezen a téren számos egyéb pontra kell kitérni, ugyanis ott, ahol a helyszíni

vizsgálatok nem találtak semmi a vizsgálatához kapcsolódó rendellenességet ott a levél szinte hatástalan volt. De abban az esetben, ahol a vizsgálat eredményesen talált a törvényi előírásoktól eltérő rendellenességet ott a levél nagyobb sikert aratott, mint általános esetben. Ellenben a májusi felmérések során az átlagosnál tapasztaltakhoz hasonlóan itt sem volt megfigyelhető hatás. (PM és NAV 2020) Valamint, ahogy a vizsgálati célcsoportnál is bontva volt a vendéglátási szektorban sokkalta nagyobb rendellenességek voltak tapasztalhatóak mint a kiskereskedelmeknél. (PM és NAV 2020)

Összességében a felmérés azt mutatta meg, hogy bár az ellenőrzések, illetve a levelek előnyös hatást gyakorolnak az adófizetőkre akkor egy idő után a rendszeres vizsgálat elhanyagolásával minden visszakerül az eredeti medrébe. Akinek adócsalásra van hajlama az úgy is vissza fog térni ahhoz a viselkedési normához, amit ő gondol elfogadhatónak. Tehát a rendszeresség a kulcs a folyamatos kapcsolattartás és bármennyire is bután hangzik a félelemben tartás, vagyis féljék az ellenőrzést. (PM és NAV 2020)

Véleményem szerint az online pénztárgépek folyamatos, illetve későbbi fejlesztésével egyszer csak elérhető az a pont amikor már nem lesz hézag és megfelelő kapacitással rendelkeznek a hatóságok annak érdekében, hogy minél fehérebb lehessen a gazdaságunk

3. Anyag és módszertan

A viselkedéstudományi felméréseknek az az egyik legnagyobb előnyük, hogy rendszeresen lehet őket alkalmazni és esetenként továbbfejleszteni. Ezek a vizsgálatok az alacsony költségük miatt sűrűn alkalmazhatóak számos területen. Természetesen ezeket a vizsgálatokat össze is lehet kapcsolni, amivel akár a folytonos változást is figyelemmel tudjuk kísérni. Ebben az esetben egy visszatérő kapcsolatot figyelhetünk meg az adófizetők és az adóhivatal között. Természetesen a gyakori tesztek elősegítik a későbbi rálátás erre a kommunikációs hálózatra, ami a folyamatos kapcsolatot később is javíthatja majd. Mint korábban említettem ez más területeken is használható nem csak a kapcsolattartás, illetve kommunikáció felmérésben. Ezekre jó példa volt a pénztárgépes figyelmeztetés. (PM és NAV 2020)

3.1. Saját felmérés

Sokan vizsgálták már ezt a témát és hogy az emberekből mit vált ki az adófizetés, vagy csak akár az ellenőrzések gyakoriságának növelése. A témám kutatás módszertanának a kvantitatív adatelemzést választottam. A kutatás során készítettem egy kérdőívet amire 100 db választ fogadtam be az egyszerűség kedvéért és ezeknek a válaszoknak a segítségével szeretnék választ kapni a kérdéseimre: A fő kérdésem a háttér és a tudás befolyásoló szerepére irányul. Vagyis azt szeretném megtudni az ember alkotta lehetőségeink az, hogy például mennyit keresünk milyen hatással van arra, hogy hogyan vélekedünk például az adófizetésről.

A kérdéseimre a válaszok feldolgozását követően véleményem szerint, azt fogom kapni, hogy a magasabb jövedelmű, magasabb végzettségű a gazdasági ismeretekkel rendelkező, kapcsolatban élő, jó környéken lakó emberek nem fogják vállalni az adócsalás kockázatát.

Ehhez kapcsolódóan Schneider és Torgler Wald-teszttel végzett kísérletében a korábban már említett regionális különbségeket mérték fel, mint befolyásoló tényező. Eredményük szerint az egyének adómorálját jelentősen befolyásolják a kulturális és regionális tényezők.

Továbbá azt is szeretném megtudni, hogy mivel lehetne elkerülni az emberek szerint az adócsalást. Eme kérdéskör megvizsgálásához fontos tisztában lennünk a válaszadók véleményére az adóhatóságról, illetve nem árt, ha tudjuk a vizsgált személyek többlet adó

fizetési hajlandóságát. Hiszen az utóbb tárgyalt felmérés az adóhivatal szempontjából az ellenőrzések, illetve figyelmeztetésekben látta meg a megoldást.

Az embereknek javarészt ismerőseimnek 22 kérdést tettem fel az elején alap kérdéseket a nemüket, életkorukat kérdeztem. Fontos megjegyezni, hogy mivel a Budapesti Gazdasági Egyetem diákja vagyok így több pénzügyet tanuló egyetemista is kitöltötte illet munkahelyem miatt könyvelők is kitöltötték a kérdőívet, ami így több adózási tapasztalatot feltételez a válaszoktól.

Az első vizsgált kérdésem szempontjából, vagyis a családi állapot meghatározására a következő kérdéseket választottam.

- Az Ön neve?
- Az Ön családi állapota
- Melyik megyében lakik?
- Milyen településen lakik?
- Mekkora a havi átlagos nettó jövedelme?

Ezzel azokat az embereket keresem, akik nem egyedül állók jó anyagi háttérrel rendelkeznek és jó helyen laknak. Ezek az emberek hogyan vélekednek az adócsalásról. Mennyire tartják elfogadhatónak azt, hogy valakit feketén foglalkoztatnak vagy számla nélkül értékesítenek.

A tudás felmérésére a következő kérdéseket szeretném használni:

- Melyik a legmagasabb iskolai végzettsége?
- Mennyire jártas a közpénzügyekben?
- Magyarországon összesen hány fajta közterhet kell fizetni? (53)
- Ön szerint kit károsít az adócsalás?
- Mekkora az államadósság mértéke a GDP (bruttó hazai termék) hez képest?

Természetesen a párban álló kérdések, amik alapján a kérdezett egyének adócsalás különböző módszereiről alkotott képét vizsgálnom a következők lennének:

- Milyen adócsalási lehetőségeket ismer?
- Mennyire tartja elfogadhatónak a számla nélküli értékesítést?

- Mennyire tartja elfogadhatónak a be nem jelentett foglalkoztatást?
- Mennyire tartja elfogadhatónak a fiktív számla vásárlást?
- Állampolgárként kötelességem adót fizetni.

A második kérdésemet alapjáraton teljes egészében megkérdeztem, vagyis, hogy hogyan lehetne növelni az adófizetési hajlandóságot. De, mint fentebb is említettem ezt véleményem szerint nem szabad önmagában vizsgálni anélkül, hogy tudnánk a válaszadók véleményét magáról az adóhivatalról vagy adófizetési hajlandóságáról, illetve az adórendszerről alkotott véleményéről:

- Véleményem a NAV -ról.
- Ha biztosan tudná hova kerül a befizetett adója fizetne több adót?
- Ön szerint Magyarországon mennyire jellemző az adócsalás?
- Ön szerint mivel lehet növelni az adófizetési hajlandóságot
- Mennyire találta kiszámíthatónak a magyar adórendszert 2010-2019 között?
- Mennyire találta kiszámíthatónak a magyar adórendszert 2020- tól?

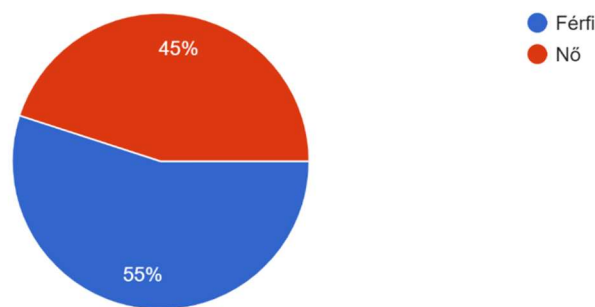
4. Eredmények

4.1. Háttér adatok

A kiértékelés során a nemek eloszlása 45% nő és 55% férfi, ami 100 fős kitöltöttség mellett 45 női kitöltőt és 55db férfi kitöltőt jelent. Ez egy viszonylag kiegyensúlyozott helyzet, ám nem tekinthető reprezentatívnak (1.ábra).

Az Ön neme?

100 válasz

1.ábra: Férfiak és Nők megoszlása

Forrás: Saját kutatás (2022)

A második kérdésem a válaszadók életkorára irányult e tekintetben is egy kiegyensúlyozott eredményt tapasztaltam. Ugyanis a már adófizető korosztály minden rétegéből kaptam válaszokat. A válaszadók 19% 18-25 év; 25% 26-35 év; 21% 36-45 év; 24% 46-55 év közötti és 11% 56 év feletti, valamint 18 év alatti válaszadó nem volt a felmérés során.

A válaszadók kapcsolati állapotát vizsgálva nagy része kapcsolatban van. Ez a jelen esetben 42db házas 32 db párkapcsolatban élő, vagyis összességében 74 db embert jelent. A válaszadók közül csupán ketten özvegyültek meg és a többiek, vagyis 24-en egyedülállóak.

A kérdésem alapján miszerint: „Melyik megyében lakik?” a 20 felsorolt megyéből 17 megyében laknak a válaszadók. Eloszlás tekintetében 41%-kal Budapest és 35%-kal Pest megye volt a mérvadó. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 6%-kal a harmadik és Hajdú-Bihar megye 5%-kal a negyedik a többi megyék 1-1% szereztek. Továbbá megkérdeztem, hogy milyen típusú településen laknak: A válaszadók 40%-a jelölte meg a Fővárost, 35%-a várost, 17%-a a Község, Nagyközséget és csupán csak 8%-a a megyei jogú várost. Ezen tényezők alapján sem tekinthető reprezentatívnak a felmérés.

Havi nettó jövedelem tekintetében 13 ember keres nettó 200.000 Ft alatt, 24 ember 200.001 - 300.000 Ft, 20 ember 300.001 - 400.000 Ft, 21 ember 400.001 - 500.000 Ft és 22 ember 500.001 Ft felett. Ez esetben a válaszadók legalább 87% a 2022-es minimálbér felett keres.

4.2.Képzettség felmérésének adatai

Az első kérdésemet 2 nézőpontból is vizsgálom ezért is szeretném, megismertetni a kapott adatokat. Az iskolai végzettség tekintetében a válaszadók 2%-a rendelkezik csak 8 általános iskolai végzettséggel, 15%-a Szakmunkás képesítéssel, 41%-a érettségivel. Felsőfokú végzettség tekintetében a válaszadók 25%-a főiskolai és 17%-a egyetemi végzettséggel. Ez a megosztottság egy nagyfokú képzettségre utal, amely nem felel meg az országos tapasztalatoknak.

A válaszadók 38%-a jártasnak gondolja magát a közpénzügyekben, 10%-a naprakésznek és 28% jobban jártasnak vallotta magát. Továbbá 28%, az ki közepesen jártas, és nem naprakész, de viszont már tanult róla. A többiek 34%, vagyis 23% kevésbé és 11% semennyire jártast adták meg válaszul. Ez az arány arra enged következtetni, hogy inkább jártassak a közpénzügyekben az emberek és ezért jobban is tudnak válaszolni a többi közpénzügyekkel kapcsolatos kérdéseimre. Természetesen egy torzító hatás felmerül miattam, hiszen egyetemi gazdasági szakon vagyok, így az ismerőseim is egyetemisták gyakran ugyanerről a szakról, ami megborítja a random válaszokat.

A közpénzügyi kérdéseimre miszerint „Magyarországon összesen hány fajta közterhet kell fizetni?” és „Mekkora az államadósság mértéke a GDP (bruttó hazai termék) -hez képest?”

Magyarországon jelenleg kicsivel több, mint 50 fajta közterhet kell fizetniük ezt a válaszadók 19%-a találta el helyesen. 7%-a a válaszadóknak fölé és 74% inkább alá tippelt. Ez számomra egy optimistább vélekedést enged feltételezni, viszont arányában sincs egálban az emberek által gondolt jártasságának. A 38% naprakész tudáshoz képest csak a fele adta meg a jó választ e tekintetben.

Az államadósság mértéke 2020-ban 80% körül volt, ez 2022-ben az eurostat adatai szerint 77,3% (<https://ec.europa.eu/> Letöltve:2022.09.02) amit a kérdezett egész értékek miatt szintén 80% kerekíttek. Ezt figyelve a helyes választ ugyanúgy 19%-a tudta a megkérdezetteknek. 38%-a az embereknek inkább tartózkodott a válaszadástól, amely szintén utalhat a témakörben való kismértékű jártasságra. 18%-a a válaszadóknak fölé, illetve 25% alá tippelt. Itt is megfigyelhető egy optimistább vonulat, vagyis többen egy pozitívabb helyzetet gondoltak, mint sem az igazság. Az arányok itt is megfigyelhetőek az állított tudáshoz viszonyítva.

Arra a kérdésre, hogy „Ön szerint kit károsít az adócsalás?” A válaszlehetőségek a következők voltak: önmagát; engem; családját; államot; társadalmat; mindegyik félre hatással van. 73%-ban kaptam azt a választ, hogy mindegyik félre hatással van. A válaszadók 16%-a gondolja úgy, hogy csak az államot és 1%, hogy csak önmagát, továbbá 10%-a társadalmat károsítónak gondolja.

4.3. Adócsalásról kialakított vélemény felmérésének adatai

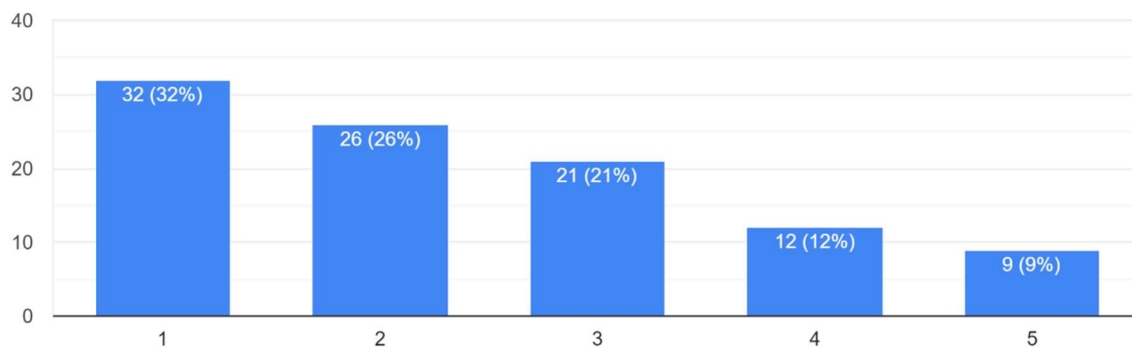
Arra a kérdésre, hogy „Milyen adócsalási lehetőségeket ismer?” az alap választási lehetőség a számla nélküli értékesítés; be nem jelentett foglalkoztatás; fiktív számla kibocsátás és vásárlás, valamint a törvényi előírásnál kevesebb adó befizetése volt. 3-3%-a a megkérdezetteknek mondta azt, hogy csak a be nem jelentett foglalkoztatás, illetve csak a számla nélküli értékesítést ismeri. 37-37%-a a válaszadónak csak a külön megkérdezett 3-at, illetve minden lehetőséget bejelölt. A maradék 20% több lehetőséget bejelölve adta meg választát. Más megfogalmazásban, de nem írtak a válaszadók más általuk ismert lehetőséget.

A következő hármas kérdéskör, vagyis: „Mennyire tartja elfogadhatónak a számla nélküli értékesítést?; Mennyire tartja elfogadhatónak a be nem jelentett foglalkoztatást?; Mennyire tartja elfogadhatónak a fiktív számla vásárlást?” Ebben az esetben egy 1-5 ig (1=semennyire; 5=teljesen mértékben) terjedő skálán kellett meghatározniuk a válaszadóknak, hogy mennyire tartják elfogadhatónak.

A számla nélküli értékesítést a megkérdezettek 9%-a tartja teljes mértékben elfogadhatónak, 12%-a elfogadhatónak, 21%-a közepesen elfogadhatónak, 26%-a nem annyira elfogadhatónak és 32%-a egyáltalán nem elfogadhatónak (2.ábra).

Mennyire tartja elfogadhatónak a számla nélküli értékesítést?

100 válasz

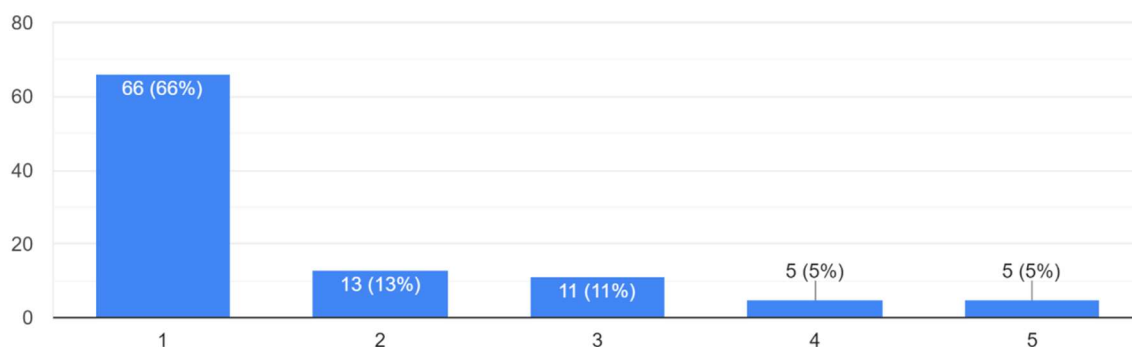
2.ábra: Számla nélküli értékesítés elfogadhatósága (1=semennyire; 5= teljesen elfogadható)

Forrás: Saját kutatás (2022)

A be nem jelentett foglalkoztatás esetében már a megkérdezettek 5%-a tartja teljes mértékben elfogadhatónak, 5%-a elfogadhatónak, 11%-a közepesen elfogadhatónak, 13%-a nem annyira elfogadhatónak és 66%-a egyáltalán nem elfogadhatónak (3.ábra).

Mennyire tartja elfogadhatónak a be nem jelentett foglalkoztatást?

100 válasz

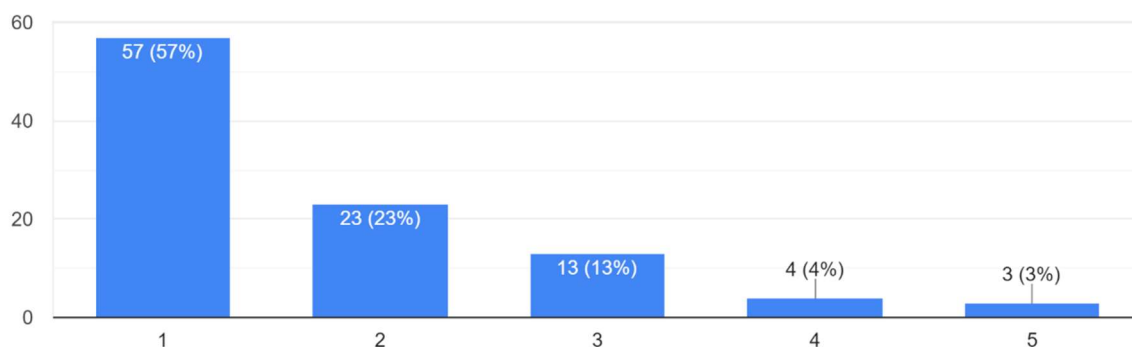
3.ábra: Be nem jelentett foglalkozás elfogadhatósága (1=semennyire; 5= teljesen elfogadható)

Forrás: Saját kutatás (2022)

A fiktív számla vásárlását a megkérdezettek 3%-a tartja teljes mértékben elfogadhatónak, 4%-a elfogadhatónak, 13%-a közepesen elfogadhatónak, 23%-a nem annyira elfogadhatónak és 57%-a egyáltalán nem elfogadhatónak (4.ábra).

Mennyire tartja elfogadhatónak a fiktív számla vásárlását?

100 válasz

4.ábra: Fiktív számla vásárlás elfogadhatósága (1=semennyire; 5= teljesen elfogadható)

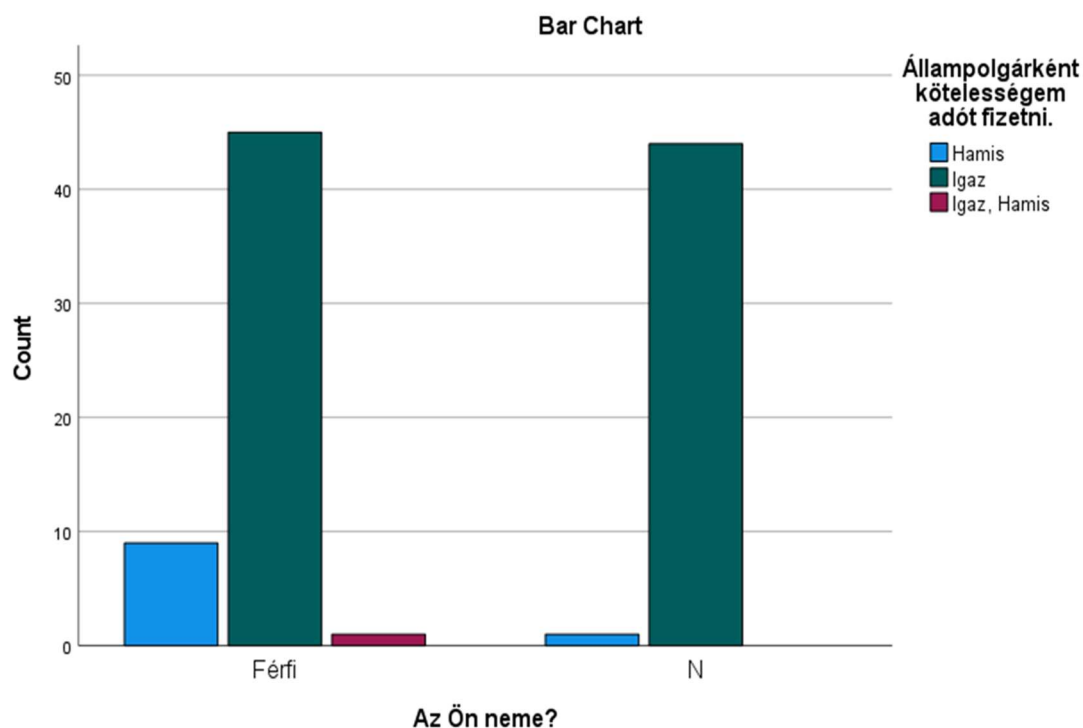
Forrás: Saját kutatás (2022)

Ezeket figyelembe véve, amit teljesen elutasítanak a válaszadók az a be nem jelentett foglalkoztatás, mert ott 66 ember gondolta, úgy, hogy semmilyen mértékben nem elfogadható. A válaszadók minden tekintetben a számla nélküli értékesítést tartják elfogadhatónak a felsorolt 3 kérdéskör keretében.

A megkérdezettek arra az állításra, hogy „Állampolgárként kötelességem adót fizetni.” 10%-a mondta csak azt, hogy ez az állítás nem igaz, és 90%-a a válaszadóknak, úgy gondolja, hogy kötelessége az adófizetés. Ami adó moralitás szempontjából egy igen jó arány.

4.4. Statisztikai elemzés

Korábbi vizsgálatok során is kiderül, hogy az, a válaszadók neme befolyásolta a válaszadók adófizetési hajlandóságát. Ezt is igazolja a kapcsolat a válaszadók neme és a vélekedésük arról, hogy állampolgárként kötelességük-e adót fizetniük. A statisztikai eredmények szerint van kapcsolat, ugyanis a Pearson-féle Khi-négyzet szignifikanciaszintje $p=0,039$, értéke $V= 6,476$. Ez azt jelenti, hogy a nők arányaiban azt gondolják, vagyis ez esetben 45 megkérdezett nőből 44, hogy adót fizetni állampolgári kötelesség. A férfiak esetében ez már nagyobb 9:45:1 es arányban oszlik meg.

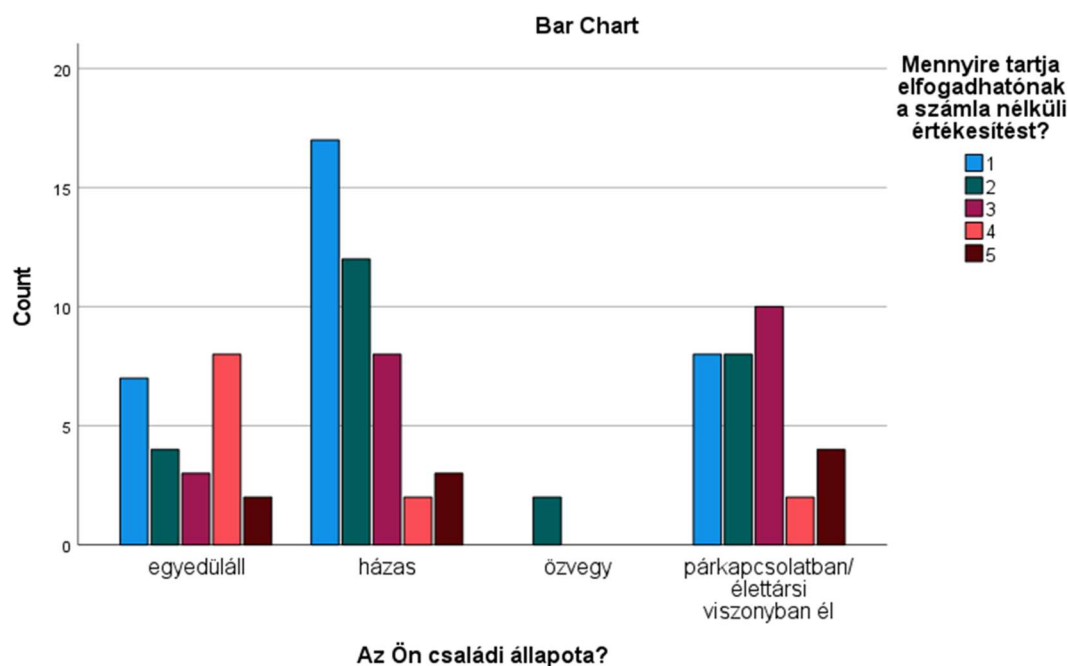

5.ábra: Összefüggés a válaszadók neme és állampolgári kötelesség tudata között

Forrás: Saját kutatás (2022)

Viszont a 0,254-es értékű Cramer mutató alapján nem lehet azt mondani, hogy a feltett kérdések között közepesnél gyengébb kapcsolat áll fenn.

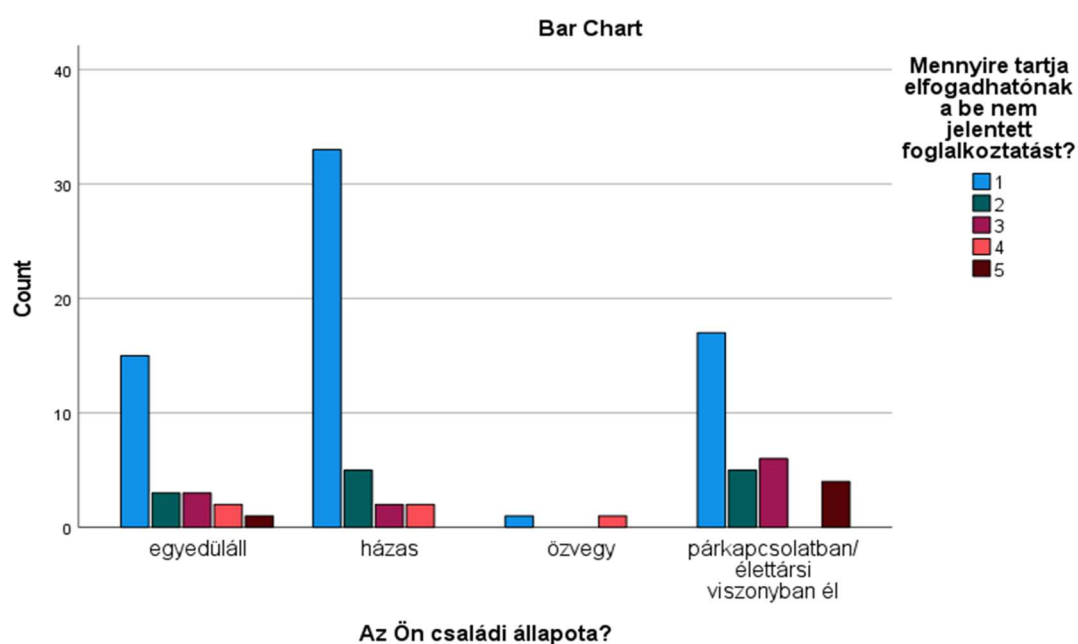
Az elemzés során statisztikai összefüggést mutatott az emberek családi állapota és az, hogy mit gondolnak a számla nélküli értékesítésről és a be nem jelentett foglalkoztatásról. Ezzel is bizonyosságot nyer, hogy aki egy családért vagy nem kifejezetten csak saját magáért felelős az nem feltétlen fog belemenni egy adócsalási, elkerülési ügybe és vállalja a lebukás kockázatát. Ebben az esetben nagyon érdekesnek találom, hogy a hármas kérdéskör, vagyis a számla nélküli értékesítés, a be nem jelentett foglalkoztatás és a fiktív számlakibocsátás közül csak két esetben van szignifikáns összefüggés a kapott adatok között. A számla nélküli értékesítés esetében a Pearson-féle Khi-négyzet szignifikanciája $p=0,027$, értéke $V=23,038$ volt míg a be nem jelentett foglalkoztatás esetében $p=0,038$, értéke $V=21,978$. A Cramer mutató mindkét esetben egy 0,27 értéket mutat, ami egy közepesnél gyengébb kapcsolatot jelent.

6.ábra: Összefüggés a válaszadók családi állapota és véleményük a számla nélküli értékesítésről

Forrás: Saját kutatás (2022)

A számla nélküli értékesítés esetében is inkább az egyes felé tolódik a mérce, vagyis, hogy semennyire nem tartja a válaszadó elfogadhatónak. De véleményem szerint a válaszadók nem feltétlen ítélik el teljes mértékben. Leginkább ebben a szituációban a családi kötöttségek nélküli egyedülállók vállalják az ebből fakadó kockázatot.

7.ábra: Összefüggés a válaszadók családi állapota és véleményük a be nem jelentett foglalkoztatásról

Forrás: Saját kutatás (2022)

A be nem jelentett foglalkoztatás esetében egy kollektív elutasítás figyelhető meg. Viszont itt is kirajzolódik az, hogy arányaiban itt is az egyedülállók nagyobb arányban fogadják el ezt az adócsalási formát..

Véleményem szerint nagyon érdekes megfigyelni, hogy a feketén/ szürkén való foglalkoztatást sokkal jobban elítélik, mint a számla nélküli értékesítést. Ez azért lehet, mert még az előbbinek adó kockázata van és lehet bizonyos esetben az is, hogy nem tudja az illető az összeghatárt, ami után már fizetni kell és ezért nem is feltétlen érinti őket közvetlen negatívan, addig a másik oldalról a be nem jelentésnek érzi az ember közvetlen a hátrányait akár a nyugdíjnál, akár GYES esetében.

Nagyon érdekesnek tartom, hogy a keresett nincs összefüggésben a legtöbb adócsalási kérdéssel például a be nem jelentett foglalkoztatásról alkotott véleménnyel sem ugyanis az ebben az esetben a Pearson-féle Khi-négyszet szignifikanciája $p=0,493$, értéke $V= 19,439$.

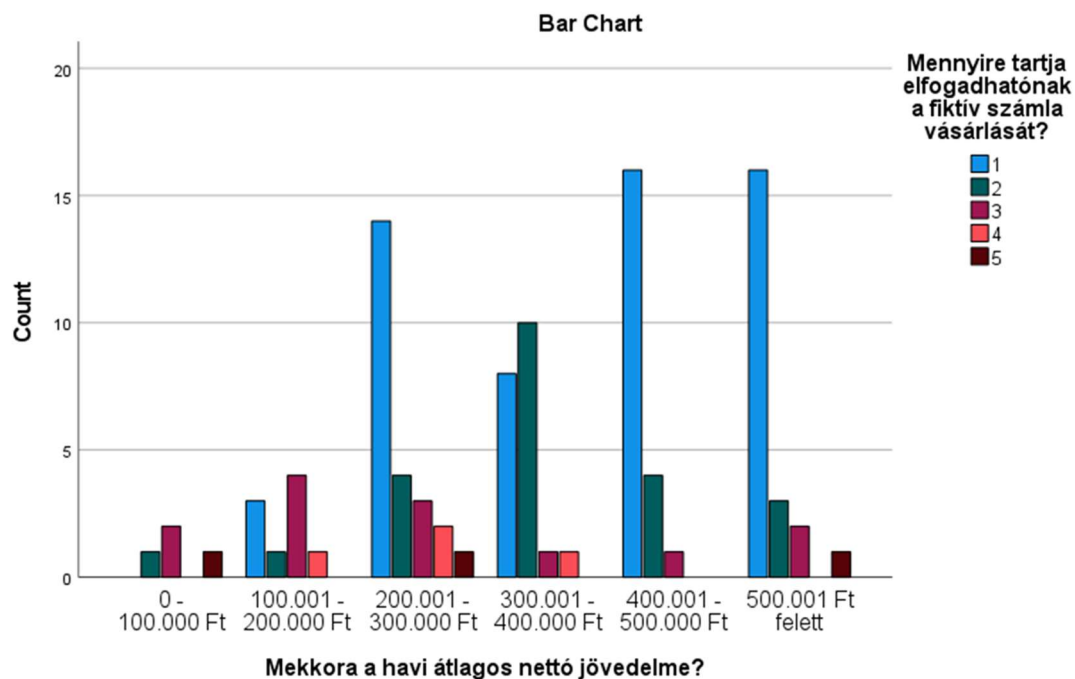
		Mennyire tartja elfogadhatónak a be nem jelentett foglalkoztatást?											
		1		2		3		4		5		Total	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Mekkora a havi átlagos nettó jövedelme?	0 - 100.000 Ft	3	4,5%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	20,0%	4	4,0%
	100.001 - 200.000 Ft	4	6,1%	2	15,4%	2	18,2%	1	20,0%	0	0,0%	9	9,0%
	200.001 - 300.000 Ft	14	21,2%	3	23,1%	2	18,2%	3	60,0%	2	40,0%	24	24,0%
	300.001 - 400.000 Ft	13	19,7%	3	23,1%	1	9,1%	1	20,0%	2	40,0%	20	20,0%
	400.001 - 500.000 Ft	15	22,7%	2	15,4%	4	36,4%	0	0,0%	0	0,0%	21	21,0%
	500.001 Ft felett	17	25,8%	3	23,1%	2	18,2%	0	0,0%	0	0,0%	22	22,0%
Total		66	100,0%	13	100,0%	11	100,0%	5	100,0%	5	100,0%	100	100,0%
Chi-Square Tests													
	Value	df	Asymptotic Significance (2-										
Pearson Chi-Square	19,439 ^a	20	0,493										
Likelihood Ratio	22,177	20	0,331										
N of Valid Cases	100												

1.táblázat: Összefüggés a válaszadók jövedelme és a véleményük a be nem jelentett foglalkoztatásról

Forrás: Saját kutatás (2022)

Ezért szignifikánsan nincs kapcsolat a kérdéskör között. Ezért az én esetemben megdőlt az az állítás, hogy befolyásolja őket a pénz ebben a döntésben.

Viszont szignifikáns kapcsolat van a kereset és a fiktív számla kibocsátásról alkotott véleményről. Ugyanis ez esetben a Pearson-féle Khi-négyszet szignifikanciája $p= 0,004$ a Cramer mutatóé pedig: 0,319 ez már egy erősebb kapcsolat, mint az eddigi feltárt kapcsolatok, de ugyanúgy közepesnél gyengébb. A következő diagramon is jól látszik, hogy a keresettel párhuzamosan nő a fiktív számlakibocsátás elutasítása.

8.ábra: Összefüggés a válaszadók jövedelme és véleményük a fiktív számla kibocsátásról

Forrás: Saját kutatás (2022)

4.4.1. Képzettség befolyásolása statisztikailag

Ez esetben az elemzés során számos statisztikai összefüggést mutatott az emberek végzettsége és a hármas kérdéskör, vagyis számla nélküli értékesítés, be nem jelentett foglalkoztatás, a fiktív számla vásárlás között továbbá, állampolgári kötelességének gondolja a válaszadó az adó fizetést.

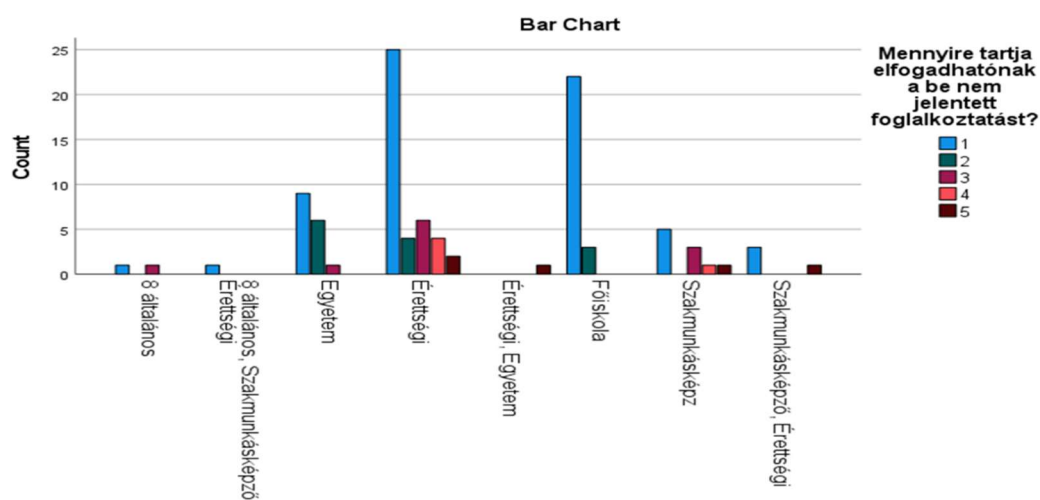
A számla nélküli értékesítés esetében a Pearson-féle Khi-négyzet szignifikanciája $p = 0,012$, értéke $V = 47,675$, míg a Cramer mutatóé pedig: $0,345$ ez a közepesnél egy gyengébb kapcsolatot tárt fel a vizsgálat.

		Mennyire tartja elfogadhatónak a számla nélküli értékesítést?										Total	
		1		2		3		4		5			
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Melyik a legmagasabb iskolai végzettsége?	8 általános	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	8,3%	1	11,1%	2	2,0%
	8 általános, Szakmunkásképző, Érettségi	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	11,1%	1	1,0%
	Egyetem	7	21,9%	6	23,1%	2	9,5%	1	8,3%	0	0,0%	16	16,0%
	Érettségi	12	37,5%	12	46,2%	7	33,3%	7	58,3%	3	33,3%	41	41,0%
	Érettségi, Egyetem	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	11,1%	1	1,0%
	Főiskola	10	31,3%	6	23,1%	6	28,6%	1	8,3%	2	22,2%	25	25,0%
	Szakmunkásképző	2	6,3%	1	3,8%	6	28,6%	1	8,3%	0	0,0%	10	10,0%
	Szakmunkásképző, Érettségi	1	3,1%	1	3,8%	0	0,0%	1	8,3%	1	11,1%	4	4,0%
Total		32	100,0%	26	100,0%	21	100,0%	12	100,0%	9	100,0%	100	100,0%
Chi-Square Tests				Symmetric Measures									
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)					Value	Approximate Significance				
Pearson Chi-Square	47,675 ^a	28	0,012			Nominal by Nominal Phi	0,690	0,012					
Likelihood Ratio	36,623	28	0,127			Cramer's V	0,345	0,012					
N of Valid Cases	100					N of Valid Cases	100						

2.táblázat: Összefüggés a válaszadók végzettsége és a véleményük a számla nélküli értékesítésről

Forrás: Saját kutatás (2022)

A be nem jelentett foglalkoztatás esetében a Pearson-féle Khi-négyzet szignifikanciája $p=0,003$, a Cramer mutatóé pedig: 0,365 ez a közepesnél egy gyengébb kapcsolatot mutat.

9.ábra: Összefüggés a válaszadók végzettsége és véleményük a be nem jelentett foglalkoztatásról

Forrás: Saját kutatás (2022)

A diagramon is jól kivehető, hogy minél magasabb a végzettség annál inkább elutasítják ez emberek a be nem jelentett foglalkoztatást.

A fiktív számla vásárlás esetében a Pearson-féle Khi-négyzet szignifikanciája $p=0,000$, értéke $V=69,106$, míg a Cramer mutatóé pedig: 0,416 ez a közepesnél egy gyengébb éppen nem közepes kapcsolatot ábrázol.

		Mennyire tartja elfogadhatónak a fiktív számla vásárlását?										Total	
		1		2		3		4		5			
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Melyik a legmagasabb iskolai végzettsége?	8 általános	1	1,8%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	33,3%	2	2,0%
	8 általános, Szakmunkásképző, Érettségi	0	0,0%	1	4,3%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	1,0%
	Egyetem	11	19,3%	4	17,4%	1	7,7%	0	0,0%	0	0,0%	16	16,0%
	Érettségi	22	38,6%	9	39,1%	7	53,8%	2	50,0%	1	33,3%	41	41,0%
	Érettségi, Egyetem	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	33,3%	1	1,0%
	Főiskola	17	29,8%	7	30,4%	1	7,7%	0	0,0%	0	0,0%	25	25,0%
	Szakmunkásképző	4	7,0%	1	4,3%	3	23,1%	2	50,0%	0	0,0%	10	10,0%
	Szakmunkásképző, Érettségi	2	3,5%	1	4,3%	1	7,7%	0	0,0%	0	0,0%	4	4,0%
Total		57	100,0%	23	100,0%	13	100,0%	4	100,0%	3	100,0%	100	100,0%
Chi-Square Tests				Symmetric Measures									
		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)			Value	Approximate Significance					
Pearson Chi-Square		69,106 ^a	28	0,000	Nominal by Nominal		Phi	0,831					
Likelihood Ratio		33,643	28	0,213			Cramer's V	0,416					
N of Valid Cases		100			Nominal by Nominal								
					N of Valid Cases			100					

3.táblázat: Összefüggés a válaszadók végzettsége és a véleményük a fiktív számla vásárlásról

Forrás: Saját kutatás (2022)

Tehát minden esetben a magasabb végzettséggel rendelkezők elutasítják ezeket a tevékenységeket és inkább nem kockáztatnak elméleti alapon.

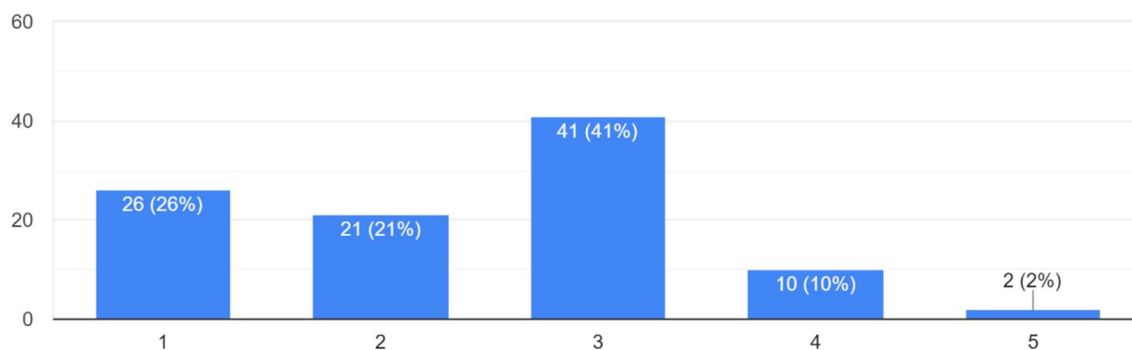
A tekintetben, hogy a válaszadók állampolgári kötelességnek tartja-e az adófizetést szignifikáns kapcsolat áll fen. A Pearson-féle Khi-négyzet szignifikanciája $p=0,000$ a Cramer mutatóé pedig: 0,494 ez a közepesnél egy kicsivel gyengébb éppen nem közepes kapcsolatot ábrázol.

4.4.2. Adófizetési hajlandóság

A felmérés során megkérdeztem: „Mennyire találta kiszámíthatónak a magyar adórendszert 2010-2019 között?” és ugyanazt 2020-ra vetítve is ugyanis az akkor megjelent Covid igen nagy befolyásoló erővel rendelkezett.

Mennyire találta kiszámíthatónak a magyar adórendszert 2010-2019 között?

100 válasz

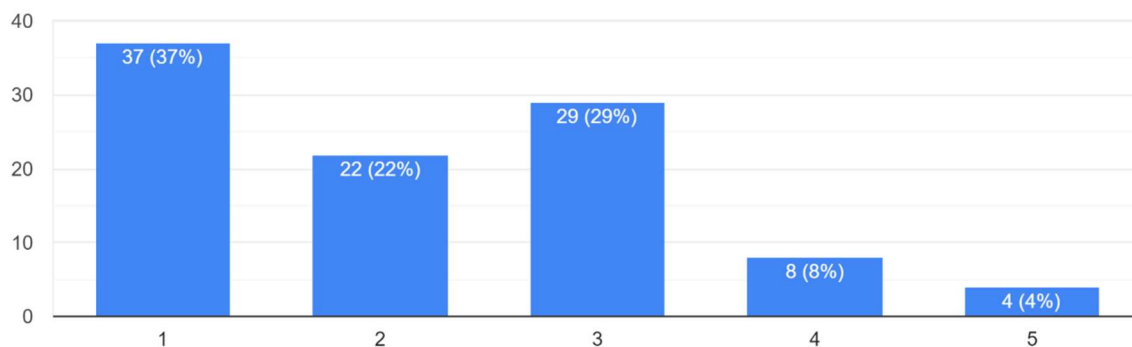
10.ábra: A válaszadók mennyire találják kiszámíthatónak az adórendszert 2010-2019 között (1=semennyire; 5= teljesen kiszámítható)

Forrás: Saját kutatás (2022)

A megjelenő Covid19 felborította a rendszert és még 2022 végén sem tudjuk mit fog hozni a jövő. Ezért is kérdeztem meg az embereket, hogy:

Mennyire találta kiszámíthatónak a magyar adórendszert 2020-tól ?

100 válasz

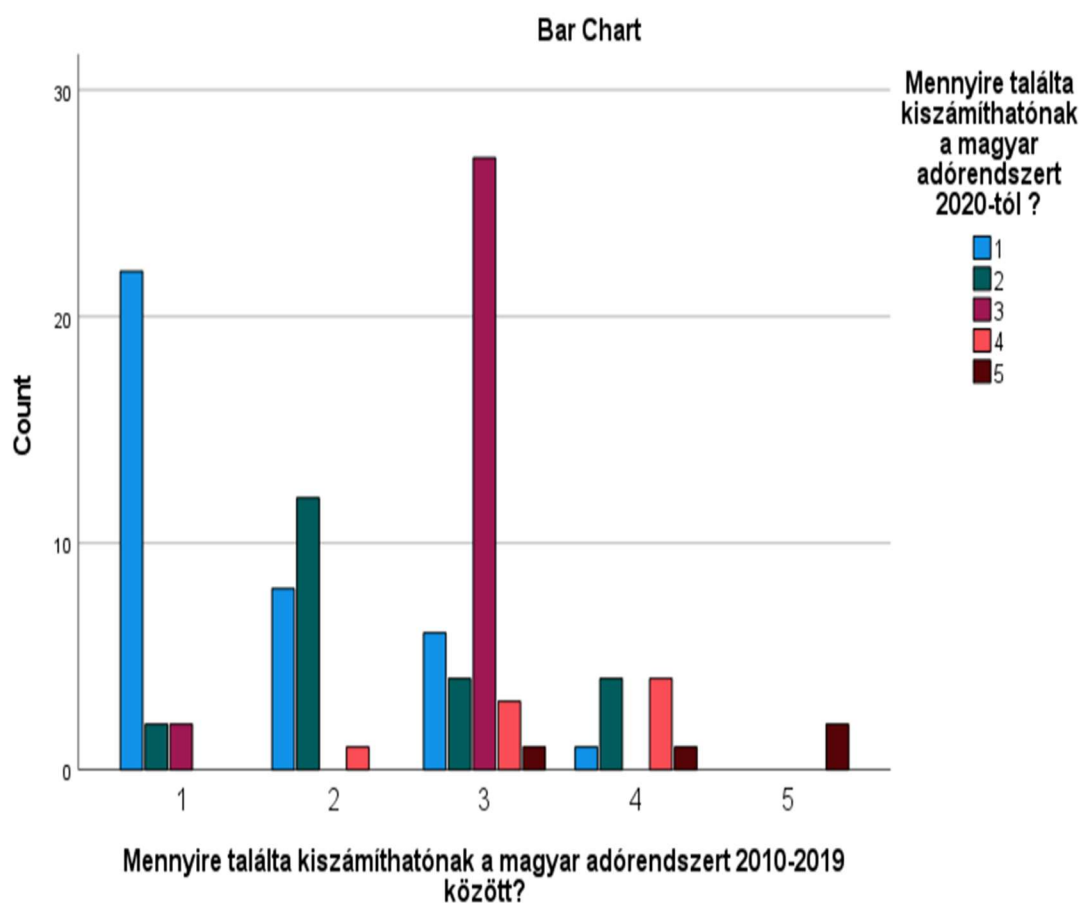
11.ábra: A válaszadók mennyire találják kiszámíthatónak az adórendszert 2020-tól (1=semennyire; 5= teljesen kiszámítható)

Forrás: Saját kutatás (2022)

és az az eredmény született, hogy 2020 tekintetében sokkal kiszámíthatatlanabbnak tartották az adórendszert, mint a többi esetben.

Érdekes módon szignifikáns kapcsolat áll fenn aközött, hogy mennyire tartották kiszámíthatónak 2010-2019 között, illetve 2020-tól a magyar adórendszert. Ugyanis Pearson-

féle Khi-négyzet szignifikanciája $p=0,000$ a Cramer mutatóé pedig: 0,592 ez egy közepesen erős kapcsolatot enged feltételezni.

12.ábra: Összefüggés az adórendszer kiszámíthatóságáról (1=semennyire; 5= teljesen kiszámítható)

Forrás: Saját kutatás (2022)

Jelen diagram jól szemlélteti, hogy akik a 2010-től 2019-ig terjedő időszakot kiszámíthatatlanabbnak jelölték azok a 2020-tól kezdődő időszakot is.

A megkérdezettek a NAV -ról 25%-ban pozitív véleménnyel vannak, vagyis megértő szerv és jól informálja az adófizetőket, 48%-ban negatív a kialakult vélemény, vagyis korrupt és pénzéhes és 27%-a semlegesen gondolja szigorúnak.

Véleményem a NAV-ról: * Mennyire találta kiszámíthatónak a magyar adórendszert 2020-tól ?			
		Value	Approximate Significance
Nominal by	Phi	0,590	0,004
Nominal	Cramer's V	0,295	0,004
N of Valid Cases		100	

4.táblázat: Összefüggés a válaszadók véleménye az adóhatóságról és hogy mennyire tartják kiszámíthatónak az adórendszert 2020-tól

Forrás: Saját kutatás (2022)

Véleményem a NAV-ról: * Mennyire találta kiszámíthatónak a magyar adórendszert 2010-2019 között?			
		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	0,541	0,022
	Cramer's V	0,270	0,022
N of Valid Cases		100	

5.táblázat: Összefüggés a válaszadók véleménye az adóhatóságról és hogy mennyire tartják kiszámíthatónak az adórendszert 2010-2019 között

Forrás: Saját kutatás (2022)

Érdekes módon az emberek véleménye az adóhatóságról gyenge, de szignifikáns kapcsolatban áll a véleményükkel a magyarországi adórendszerekről.

Ettől eltekintve felettébb furcsának tartom, hogy bár a fenti szakirodalomban azzal ismerkedtünk meg, hogy az adómorál tekintetében igen fontos az adóhivatalról alkotott vélemény. Viszont az esetemben ettől eltérő szignifikanciát tapasztaltam, ami szerint nem áll kapcsolatban az emberek adóhatóságról kialakított véleménye a Magyarországon gondolt korrupcióval, vagy a többlet adófizetés lehetőségével.

Véleményem a NAV-ról: * Ön szerint Magyarországon mennyire jellemző az adócsalás?			
		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	0,307	0,669
	Cramer's V	0,177	0,669
N of Valid Cases		100	

6.táblázat: Összefüggés a válaszadók véleménye az adóhatóságról és hogy mennyire tartják jellemzőnek Magyarországon az adócsalást

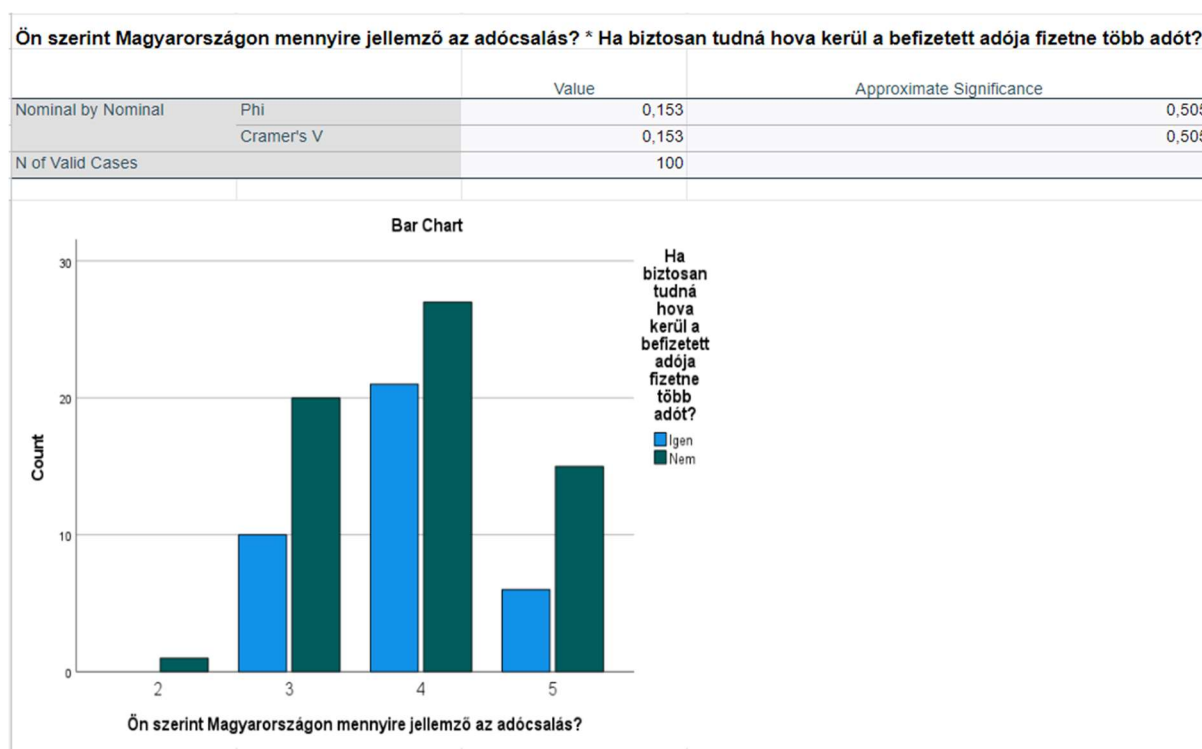
Forrás: Saját kutatás (2022)

Véleményem a NAV-ról: * Ha biztosan tudná hova kerül a befizetett adója fizetne több adót?			
		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	0,219	0,311
	Cramer's V	0,219	0,311
N of Valid Cases		100	

7.táblázat: Összefüggés a válaszadók véleménye az adóhatóságról és fizetnének-e több adót

Forrás: Saját kutatás (2022)

De továbbá megkérdeztem, hogy: „Ön szerint Magyarországon mennyire jellemző az adócsalás?” A kapott válaszok alapján Magyarországon nagy az adócsalás mértéke, ugyanis a válaszadók 21%-a állítja, hogy teljes mértékben, 48%-a hogy nagyon, 30%-a hogy közepes mértékben és csupán 1%-a hogy nem igazán és senki sem állítja azt, hogy Magyarországra semennyire sem jellemző az adócsalás. Már ez a kis felmérés is egy nagyobb árnyék gazdaságra enged következtetni a kapott adatok alapján. Ugyanis véleményem szerint azért nem írta senki az egyáltalán nem jellemző választ, mert mindenki már találkozott az adócsalás egyes eseteivel hazai tájakon.

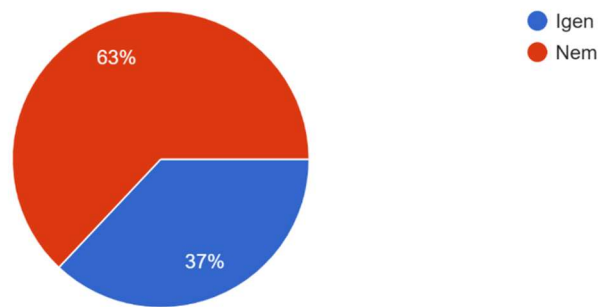
13.ábra: Összefüggés a válaszadók szerinti Magyarországon lévő adócsalásról (1=semennyire; 5= teljesen kiszámítható) és a válaszokról miszerint fizetnének-e több adót

Forrás: Saját kutatás (2022)

Nagyon érdekesnek találom, hogy hiába gondolnánk azt, hogy hazánkban kevesebb az adócsalás attól még nem akarnak az emberek több adót fizetni egész pontosan:

Ha biztosan tudná hova kerül a befizetett adója fizetne több adót?

100 válasz

14.ábra: A válaszadók fizetnének-e több adót

Forrás: Saját kutatás (2022)

A válaszadók 63%-a mondta azt, hogy ennek ellenére sem fizetne többlet adót.

Az adómorál vizsgálat egyik kulcs kérdése, hogy: Mivel lehet növelni az adófizetési hajlandóságot? Erre 41-41%-ban az adócsökkentés és az adórendszer egyszerűsítése volt a válasz. Páran a szigor, az ellenőrzések gyakoriságának növelésében, illetve a személyre szabott tájékoztatás keretein belül látják a megoldást, mint amit a Magyarországi pilot projekt során már olvashattunk. Kaptam olyan választ is, ahol az adóemelésben, Életmód javításában bérek emelésében, valamint az adórendszer átláthatóbb átalakításában látták a megoldást.

5. Következtetések

A kutatásom alapján, adómorálitás szempontjából sokkalta jobban befolyásolja a képzettségük az embereket, mint a rendszeres jövedelmük. A kapott adatok alapján a magasabb végzettséggel rendelkezők jobban elutasítják a be nem jelentett foglalkoztatást vagy akár a számla nélküli értékesítést. Ezért is javasolható az oktatási rendszer fejlesztése, hogy már viszonylag fiatalabb körben szélesebb skálán tanulhassanak a gyerekek, akár gazdasági ismereteket is. Fontosnak tartom valamilyen szinten, minden emberrel megismertetni az adófizetés alapjait, ami hatalmas eredményeket hozhat a gazdaság kifehérítésében.

Ugyanis a kapott eredmények magukért beszélnek hiszen a 100 megkérdezett legalább 41 az adórendszer egyszerűsítését kérte. És hiába az eSZJA és eÁFA attól még az emberek nem fognak tudni felelős döntést hozni saját maguktól, csupán csak elvesztik a döntés lehetőségét.

Az általam készített felmérés ismételten alátámasztotta, hogy adómorálitás szempontjából a nők jobbak. Vagyis a nők nagy többsége ugyanis az adófizetést állampolgári kötelezettségének tartja. Ugyancsak bizonyítást nyert, hogy akiknek fix kapcsolatuk/ családjuk van megnő az a szint, amit az adócsalás relatív hozama el kell, hogy érjen. Ezért is menne bele nehezebben egy adócsalási ügyletbe.

Véleményem szerint a 2020-as időszak olyan hullámot okozott a gazdaságban, ami számos beavatkozást igényel és nem csak adócsökkentést. Hiszen az emberek olyan nagy százaléka mondja azt, hogy Magyarországon nagyon is jellemző az adócsalás. Fontos viszont, mint korábban említettem, hogy az emberek igenis ismerjék a lehetőségüket és ha akarnak éljenek is vele, majd nem úgy, mint az e- SZJA esetében, ahol felül lehet írni a tervezetet, de ha az ember nem akar foglalkozni vele a program elküldi magától.

A Pénzügyminisztérium és az Adóhatóság által készített pilot projekt után én az Adóhatóságnak azt javasolnám, hogy sokkal több interaktív videót készíthetnének, hogy akinek nincs is feltétlen lehetősége már állami keretek között gazdasági ismereteket elsajátítania annak legyen esélye megérteni a folyamatot és átgondolt, felelős döntést tudjon hozni. Tovább igen fontosnak tartom az elektronikus tájékoztatást és nem csak tárhelyen, vagy csak ÁFA bevallás kapcsán, hanem e-mailben a hétköznapi emberek számára akár az SZJA kapcsán is.

6. Összefoglalás

A dolgozatom kezdeti fázisában fogalmakat tisztáztam a teljesebb befogadás érdekében. Ezt követően a rejtett gazdaság torzító hatását igyekeztem jobban bemutatni, majd egy sarkalatos elemét a fekete, illetve szürke foglalkoztatást és annak okait. Majd az adócsalás kifejezését ismertük meg.

Ezt követően az adócsalás hátterét, pszichológiáját és az azt hivatott büntetéseket taglaltam. Ezt több modellen kutatáson keresztül szemléltettem, ami által betekinthettünk a homo oeconomicus elvi gondolkodásába is és megláthattuk miért nem cselekszik úgy a hétköznapi ember. Az igazi kockázat megismerése végett nem csak büntető törvény könyvi büntetéseket mutattam be, hanem az adózás rendjéről szóló törvény adócsalás(mulasztás)-ra vonatkozó retorzióit.

A dolgozatom vége felé fehéritést több szempontból is vizsgáltam. Egyrészt annak hátterét és elvi elgondolását és másrészt a fehéritésre tett kísérleteket néztem mint, többek között az e-SZJA vagy az online adatszolgáltatás. Egy magyarországi pilot program keretein belül megismerkedtünk az adóhatóságnak két felmérésével, ahol az elküldött üzenetek adómorálitásra gyakorolt hatását láthattuk.

Végül de nem utolsó sorban a dolgozatom végén a saját kérdőívem adatait mutattam be. Első részben a kérdésekre kapott válaszokat majd statisztikai vizsgálatok eredményét, amivel szignifikáns kapcsolatot kerestem a feltett kérdések között.

A kapott eredmények alátámasztották, hogy olyan, mint például a családi háttér befolyásolja az embereket és sokkal inkább egy biztonságosabb útra tereli őket(elméletben). Továbbá borzalmas képet festett a Magyarországon vélt adócsalásról. Adómorálitás javítására a megoldás a kérdőív alapján az adórendszer egyszerűsítése.

Érdekesség képpen megtudhattuk a kérdőív alapján, hogy a 2010-2019 közötti évek és a 2020-tól kezdődő időszak adórendszerét mennyire tartják kiszámíthatónak és ezzel a betekintést nyerhettük a Covid19 egy torzító hatására.

A dolgozatom végén pedig a következtetések szerepelnek, ahol a véleményemet is kifejtettem, valamint javaslatokat tettem a javulásra és az oktatási színvonal fejlesztésére a kérdőív alapján.

Irodalomjegyzék:

1. Bakos Péter, Benczúr Péter, Benedek Dóra (2008): Az adóköteles jövedelem rugalmassága. Becslés és egy egykulcsos adórendszerre vonatkozó számítás a 2005. évi magyar adóváltozások alapján.
2. Balog Ádám (2014): Adóelkerülés és rejtett gazdaság Magyarországon. Közgazdaság Különszám az adópolitikáról.
3. Becker S. Gray (1974): Crime and Punishment: An Economic Approach, University of Chicago and National Bureau of Economic Research
4. Belyó Pál (2004): A vállalkozások és a rejtett gazdaság, Statisztikai Szemle 1.
5. Belyó Pál (2008): A rejtett gazdaság nagysága és jellemzői, Statisztikai Szemle 2
6. Ronald C. Cummings, Jorge Martinez-Vazquez, Michael McKee, Benno Torgler ((2004): Effects of Culture on Tax Compliance: A Cross Check of Experimental and Survey Evidence, Crema
7. Dobos Piroska (2019): Az adórendszer stabilitása, az adóbiztonság és a kormányzatba vetett bizalom hatása az adófizetési hajlandóságra. Óbudai Egyetem, Doktori (PhD) értekezés
8. Dr. Roska Sándor: URL: <https://roskaugyvediiroda.hu/ugyved/gazdasagi-bunteto/adocsalas/fogalma> Letöltve: 2022.09.28.
9. Isaac Ehrlich (1973): Participation in Illegitimate Activities
10. Bruno S. Frey, Lars P. Feld (2002): Deterrence and Morale in Taxation: An Empirical Analysis
11. Erich Kirchler. (1999): Reactance to taxation: Employers' attitudes toward taxes
12. Palotai Bernát Péter (2021): Adómorál Magyarországon. Budapesti Gazdasági Egyetem Pénzügyi és Számviteli kar, szakdolgozat
13. Pénzügyminisztérium, Nemzeti adó és vámhivatal (2020): Viselkedéstudományi projektek az adóigazgatásban 2019
14. Schneider Friedrich (2008): The Shadow Economies of Western Europe

15. Schneider Friedrich, Benno Torgler (2006): What shapes attitudes toward paying taxes?
Evidence from multicultural european countries
16. Günter Schmolders (2017): Das Irrationale in der öffentlichen Finanzwissenschaft
17. Semjén András–Tóth István János (2009): KTI Könyvek 11.Rejtett gazdaság
18. Sisak Balázs. (2007): Az árnyékos oldalon – A földalatti gazdaság mérete, kialakulásának indokai és hatásai, Acta Oeconomica Kaposváriensis
19. 1920. évi XXXII. tc.
20. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 396. § :Költségvetési csalás
21. 2017. évi CL. törvény - az adózás rendjéről 4/5. oldal
22. <https://ec.europa.eu/> Letöltve:2022.09.02.
23. <http://ecopedia.hu/ado> Letöltve:2022.10.15.
24. <https://jogikar.uni-miskolc.hu/> Letöltve:2022.08.25.
25. <https://www.arcanum.com> Letöltve:2022.08.02.